

DĚJINY PRAHY

AUTORSKÝ KOL

IVAN BORKOVSKÝ, JIRÍ ČAREK, JOSEF MACEK, JOSEF JANÁČEK, MARIE
PAVLÍKOVÁ, JOSEF KOČI, ZDENEK ŠOLLE, VÁCLAV HLAVSA, FRANTIŠEK
HOLEC, MILOSLAV MIKOTA

REDAKCE JOSEF JANÁČEK

PŘIPRAVENO VE SPOLUPRÁCI S KOMISÍ PRO DĚJINY PRAHY PŘI HISTO-
RICKÉM ÚSTAVU ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

RECENZOVALI

JAN FILIP, ROSTISLAV NOVÝ, FRANTIŠEK KAVKA, JOSEF POLIŠENSKÝ,
ARNOŠT KLÍMA, FRANTIŠEK ČERVINKA, JOSEF DUBSKÝ, JAROSLAV
BOUČEK, JARMILA KOUDELKOVÁ, VOJTĚCH MENCL, VLASTISLAV LACINA

© Nakladatelství politické literatury, 1964

PRAHA 1964

NAKLADATELSTVÍ POLITICKÉ LITERATURY

a Karel Hábové, Josef Stanislav, František Bartoš, Václav Holzknecht, Vít Nejedlý a další, mnozí lékaři — dr. Miloš Nedvěd, dr. Hugo Hecht, dr. Bohumír Budín, dr. Josef Mašek aj. Obětavými spolupracovnicí komunistického hnutí se stali divadelní režiséři — Oldřich Stibor, Jan Škoda, František Salzer, Jiří Frejka, Antonín Kurš, i mnozí divadelní umělci — Václav Vydra st., Jaroslav Průcha, Zdeněk Štěpánek, František Vnouček, Eduard Kohout, Božena Pulpánová, Elena Hálková aj.

Po boku Levé fronty stály také různé organizace, v nichž byli sdružení výtvarní umělci. S komunisty šli zejména Vincenc Makovský, Jan Lauda, Josef Wagner, Václav Mašek, Antonín Pelc, Adolf Hoffmeister. Bohatou činnost vyvíjel Svaz socialistických architektů, v němž pracovali Jan Vaněk, Jaroslav Fragner, Jiří Kroha, Oldřich Starý, Josef Havlíček, Karel Honzík, Josef Kittrich a řada dalších. Značný význam měl i Devěsíl, k němuž se hlásil Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert, Vladislav Vančura, Bedřich Václavek, Jiří Voskovec, Jindřich Honzík aj.

V boji o šíření pokrokového názoru na svět a o získávání naší mládeže a inteligence pro myšlenku komunismu sehrálo významnou roli i komunistické nakladatelství Karla Boreckého. Myšlenkám revolučního hnutí sloužilo nakladatelství Pavla Prokopa, jež vydávalo rozsáhlé monografie o SSSR, všechny publikace Levé fronty a oblíbené svazky Lidové knihovny. Významné poslání mělo i nakladatelství Jana Fromka Odeon, v němž vycházela velká slovesná díla sovětská (v knižně Spisovatelé Sovětského svazu) a záslužná edice Leninismus. Pokrokovou literaturu vydávala i jiná nakladatelství, například Aventinum, Družstevní práce a Sfinx.

19. POD HÁKOVÝM KRÍŽEM

Mnichov rozbil iluze, které československá buržoazie po dvacet let šířila mezi pracujícími, a odhalil zbabělou tvář i politický krach její oficiální reprezentace v čele s Benešem. Fašistické podzemí, které se rychle legalizovalo a získávalo politickou iniciativu, snažilo se využít pomnichovského kolísání, aby získalo oporu a důvěru mas. Proto také mohla být již 18. listopadu 1938 provedena fašistická glajchšaltace starých politických stran a uvedena v život strana Národní jednoty, jejímž předsedou a ideologem se stal agrárník Rudolf Beran. Reformističtí vůdcové, kteří nechtěli zůstat za českými fašisty pozadu, si vytvořili Národní stranu práce, která se plně postavila za reakční politiku vlády. Tím také dovršila zrady na zájmech pracujícího lidu a celého národa. Když pak byl 30. listopadu zvolen zbytky Národního shromáždění dr. Emil Hácha státním prezidentem, dala se druhá republika, která se rázem ocitla v rukou vnitřních nepřátel národa, na cestu k úplné fašizaci.

Protože prý činnost komunistické strany „ohrožovala veřejný zájem“, zastavila dne 21. října 1938 Beranova vláda na Hitlerův příkaz její činnost, zakázala její tisk a rozpustila všechny masové organizace s komunisty sympatizující. A za dva měsíce (27. prosince) stranu rozpustila. Současně byly zrušeny komunistické mandáty v Národním shromáždění, v senátě i samosprávných sborech. V důsledku toho byli v Praze (16. ledna 1939) zbaveni funkce třetí náměstek primátora soudruh dr. B. Vrbenický, 17 komunistických členů městské rady a 500 členů různých komisí a výborů.

Po rozpukání strany byla ihned vyslána policie, aby zabavila její jmění; provedla sice na sta prohlídek u komunistických funkcionářů a ve všech stranických sekretariátech, nikde však nic nenašla. Peníze strana neměla a technické pomůcky potřebné pro politickou práci již byly dávno ukryty, aby sloužily ilegální činnosti.

Všechna tato opatření, která směřovala k úplné likvidaci strany, přinutila komunisty k pod-

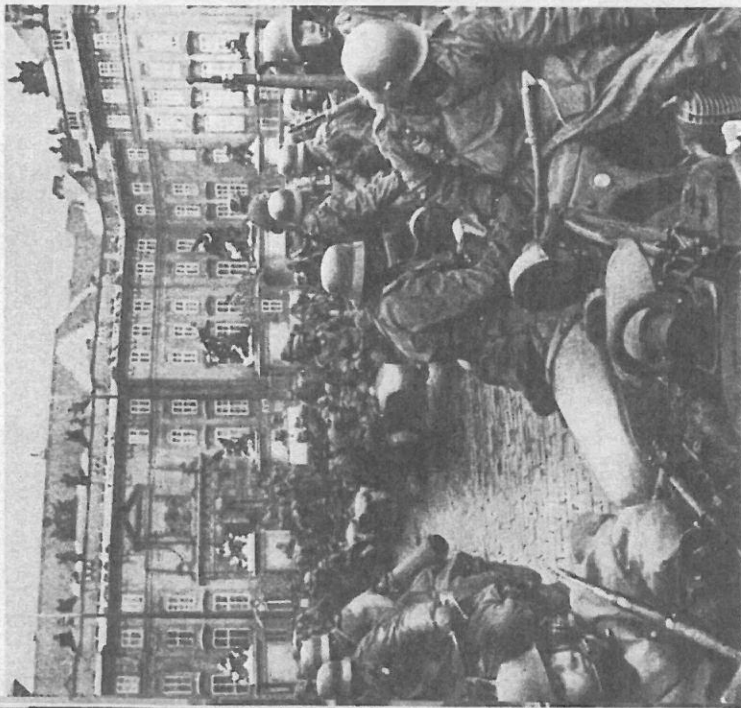

Pražské mosty (Foto J. Zeman)

Nejlepší představitelé pokrokové kultury se od počátku přimkli ke komunistické straně, v níž nalézali svého politického vůdce a s jejímž bojem spojovali své tvůrčí úsilí. V první řadě stáli Zdeněk Nejedlý, S. K. Neumann, Marie Majerová, Helena Malířová, Ivan Olbracht, Josef Hora, Vladislav Vančura, Jaroslav Seifert, František Halas a další. Pro utvoření a upevnění levé kulturní fronty vykonal mnoho Neumannův časopis Červen a později Nejedlého Var. V době perzekuce komunistického tisku se stal předním tribunou kulturní politiky komunistické strany týdeník Tvorba, který straně postoupil kritik F. X. Šalda. Redaktorem Tvorby se stal Julius Fučík; pod jeho vedením zachovávala Tvorba důsledně marxistickou linii a stavěla se neohroženě do boje za aktuální politické a kulturní problémy tehdejší doby.

K prosazování revoluční linie v kulturní oblasti velmi přispělo založení (1930) organizace pokrokových intelektuálů Levá fronta (dříve Proletkult). Tato organizace měla v revolučním duchu působit na levě orientované pokrokové umělce, vědecké pracovníky, osvětové činitele a jiné pokrokové složky inteligence. K jejím předním pracovníkům náleželi soudruzi Ladislav Štoll, Ivan Sekanina, Bedřich Václavek, E. F. Burian, Jiří Kroha, Pavel Prokop, Jiří Taufer aj., z vědeckých pracovníků pak Jan Mukařovský, Bohuslav Havránek, Otakar Chlup, Vilem Mathesius a další. Hlásila se k ní i řada vynikajících hudebních skladatelů a pedagogů, jako Alois

15. březen 1939 — příjezd okupantů do Prahy (Foto MMP)

zemní práci. Osvědčilo se, že tento vývoj předvídali a připravili se na ilegální formy práce. Postupně byla přeměňována organizační struktura strany. Pět těžké podmičky byla v krátké době provedena všechna opatření, aby byla zabezpečena práce strany a jejích vedoucích orgánů a aby bylo zajištěno pravidelné vycházení Rudého práva a ostatního tisku, placení příspěvků i opatřování potravin a jiných potřeb pro funkcionáře žijící v ilegalitě.

Tak zatímco ideologie kolaborantské kliky — háchovština — hlásala teorii „klidu a pořádku“, pražský lid pod vedením ilegální organizace KSC nastoupil do nového boje, především proti rychle postupující fašizaci.

Období okleštěné republiky uzavřel 15. březen 1939, den, kdy československá buržoazie dovršila svou zradu, poslední akt národní tragédie Československa. Toho dne od časného rána vjízděly do pražských ulic okupační kolony nacistů, provázené sevřenými pěštními a slizami zraněného národa. Toho dne poprvé zavál nad Prahou praporek s hákovým křížem.

V dopoledních hodinách vstoupil do starobylých síní Staroměstské radnice německý velitel Prahy generál Gablencz a večer přijel na Pražský hrad Adolf Hitler. Druhého dne (16. března) tu podepsal výnos o zřízení tzv. protektorátu Čechy a Morava a přijal delegaci pražské zrádcovské buržoazie, vedenou primátorem dr. Klapkou a jeho nacistickým náměstkem dr. Pfitznerem.

Dnes sdělil telefonicky o 15,30 hod. p. vládní rada H u b e r s a prezidia policejního ředitelství v Praze po dohodě, která byla konána na posádkovém velitelství v Praze v přítomnosti p. plukovníka říšskoněmecké okupační armády, p. generála Šerwinky, plukovníka Hviždálba, že okamžitě má být zatíženo zatčení vedoucích osob českého komunistického hnutí a dále, že má být se všě příměstí a důslednosti zakročováno proti osobám a mekalým živlům porušujícím klid na ulicích při příchodu říšskoněmeckého vojska a úředních orgánů, že tyto osoby mají být zatíženy a předváděny do sajiškovací vazby.

Vyrozuměn insp. P i š k a n d l a prosvědčnictvím policie. komisaře Dr P r a v d y zatíženo konfinování komunistů.

V P r a z e dne 15. března 1939.

Maßnahmen für Bevölkerung!
 Die Deutschen Befehlshabers
 und Obersten Befehlshabern mit
 dem heutigen Tage die vollstehende Gewalt überkommen.

Natizení o zatžení vedoucích představitelů KSC (Foto MMP)

Der Deutschen Befehlshaber der Besatzungsgruppe 3
 am heutigen Tage die vollstehende Gewalt überkommen.

Der Oberbefehlshaber der Besatzungsgruppe 3
 am heutigen Tage die vollstehende Gewalt überkommen.

ROZKAZ PRO OKUPATELE!
 Hlavní komanda Praha, dne 15. března 1939.
 Vojenský převzítel v zemi česke s nemiňovými
 celou mocí.
 Vojenský převzítel v zemi česke s nemiňovými
 celou mocí.
 Vojenský převzítel v zemi česke s nemiňovými
 celou mocí.

První vyhláška okupantů v Praze (Foto ČTK)

OSOBNÍ POPIS
SIGNALEMENT - PERSONENSCHREIBUNG
Manželka
Femme - Ehegattin

Zaměstnaní / Profession
Lemich / Buchhändler
Fargmann

Rodiště a datum narození / Lieu et date de naissance
22. 4. 1917
Rodilinský / Rodilinský

Bydliště / Wohnort
Kobyliský / Kobyliský

Obiljež / Zeichen
obli. obale / obli. obale

Barva očí / Couleur des yeux
Fialová / Fialová

Barva vlasů / Couleur des cheveux
Blondé / Blondé

Zvláštní znamení / Spéc. particularités
Broučák / Broučák

DĚTI - ENFANTS - KINDER
Jméno / Nom - Name
Sáh / Age - Alter
Pohlaví / Sexe - Geschlecht

Barva očí / Couleur des yeux
Fialová / Fialová

Barva vlasů / Couleur des cheveux
Blondé / Blondé

Zvláštní znamení / Spéc. particularités
Broučák / Broučák

DĚTI - ENFANTS - KINDER
Jméno / Nom - Name
Sáh / Age - Alter
Pohlaví / Sexe - Geschlecht

Barva očí / Couleur des yeux
Fialová / Fialová

Barva vlasů / Couleur des cheveux
Blondé / Blondé

Zvláštní znamení / Spéc. particularités
Broučák / Broučák

DĚTI - ENFANTS - KINDER
Jméno / Nom - Name
Sáh / Age - Alter
Pohlaví / Sexe - Geschlecht

Gestovní pas Václava Sedláčka, zavražděného okupanty při demonstracích 28. října 1939
(Foto MMP)

Kraj Praha-město patřil spolu s krajem Praha-venkov a Kladno pod prvního ústředního instruktora. Dějil se na šest oblastí: 1. Libeň, Karlín, Kobylisy, Vysočany; 2. vnitřní Praha, Nové Město, Vinohrady, Žižkov; 3. Pankrác, Michle, Nusle, Vrsovice; 4. Smíchov, Jinonice, Košíč; 5. Dejvice, Břevnov, Holešovice; 6. Praha okoli (obce Čakovice, Čelákovice, Chabry, Kbely, Kunratice, Letňany, Suchbát, Vinohř).

Čeští lidé v Praze využívali každé příležitosti, aby mohli okupantům dát najevo své protifašistické citění. Oslavy 1. máje 1939 byly sice zakázány, ale vhodnou zámlinkou k mohutné manifestaci se stal 9. květen, kdy byly převáženy ostatky K. H. Máchy na památný Vyšehrad. Téměř čtvrt miliónu Pražanů vyšlo toho dne do pražských ulic, aby demonstrovali svůj odpor k nacistům.

Politicky významným činem byla národní manifestace 28. října 1939. Protestní projevy na tento den byly připraveny od počátku října. Buržoazní organizace, jež se této myšlenky také chopily, propagovaly zásadně pasivní a nerevoluční projevy odporu, totiž bojkot, nošení trikolór a jiných odznaků. Jediné KSC, jež postupovala samostatně, vyzývala k protestním stávkám a demonstracím, tj. k aktivnímu odporu, který by posílil sebevědomí mas. Na oslavy 28. října se připravila i policie: demonstrace mělo překazít 2370 policistů.

Pražské ráno v sobotu 28. října 1939 začínalo zdánlivě jako všední den. Dělníci nastupovali do továren, žactvo do škol. Většinou měli sváteční oděv, se sužkou nebo jiným odznakem. Zdálo se, že ten den bude jen tichým protestem pražského lidu proti germanizaci a projevem

jeho touhy po národní a politické svobodě. Po polední však začaly bojovné demonstrace nejvíce na Staroměstském a Václavském náměstí. Lid brzy ovládl ulice a okupanti i pražská policie byli zcela bezmocni. Demonstranti žádali obnovení Československé republiky, bouřlivě projevovali své přátelství k Sovětskému svazu a provolávali „Ať žije KSC!“ Kolem 17. hodiny se střílelo na Václavském náměstí, v okolí Karlova náměstí a u telegrafní ústředny na Žižkově. O něco později přijel na Václavské náměstí K. H. Frank, který se vrátil z Lán, kde přednesl Háchovi ultimativní požadavek, aby „česká vláda v nejkratší době obnovila pořádek a bezpečnost“, ale byl davy vypískán.

Po 18. hodině se pražský lid dostal od Karlova náměstí Žitnou ulicí až k Mezibranské ulici a tu byl několikrát napaden střelbou ze skupinek utvořených příslušníky gestapa a důstojníky německé policie. Zde padl mladý horník Václav Sedláček a bylo raněno i dalších pět osob, mezi nimi posluchač lékařství Jan Opletal. Před 21. hodinou se opět objevil v pražských ulicích, hlavně v Žitné, K. H. Frank. Kolem 22. hodiny se Praha zvolna utišila. Smutná byla bilance toho dne: 1 mrtvý, 15 těžce raněných, stovky lehce raněných a asi 400 osob zatčených. Hmotné škody nebyly velké: vytloučená okna ve dvou německých školách a 165 stržených dvojjazyčných tabulek s vozů pouliční dráhy.

Demonstrace 28. října vyvrcholila v Praze první vlna odporu lidových mas. Ukázalo se, že se český národ s okupací nesmířil. Během demonstrací se také změnila orientace a šla vlnu buržoazního odboje a KSC. Výsledkem byl velký úspěch komunistů. A konečně demonstrace ukázala slabost německého režimu v Čechách a na Moravě. Proto ji nacisté, opojení vítězstvím v Polsku, pokládali za svou porážku.

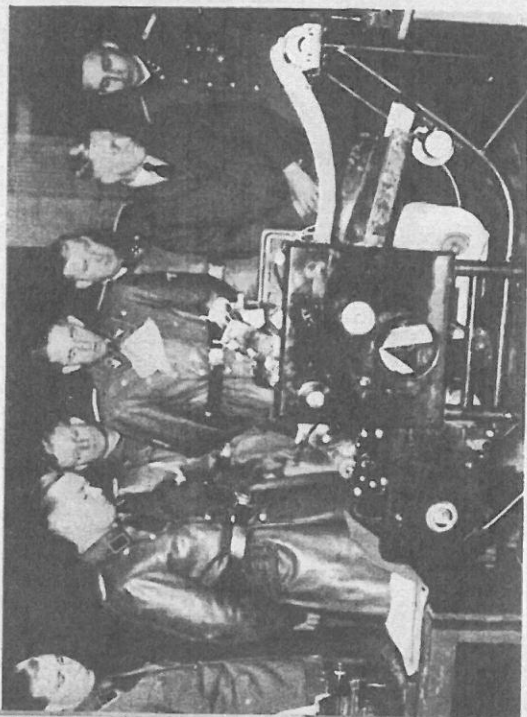
Vyhlaška o uzavření českých vysokých škol (Foto MMP)

Belanntmachung!

Vyhlaška!

Čeští učitelé prvního stupně učitelé 3. třídy a učitelé 4. třídy učitelé 5. třídy učitelé 6. třídy učitelé 7. třídy učitelé 8. třídy učitelé 9. třídy učitelé 10. třídy učitelé 11. třídy učitelé 12. třídy učitelé 13. třídy učitelé 14. třídy učitelé 15. třídy učitelé 16. třídy učitelé 17. třídy učitelé 18. třídy učitelé 19. třídy učitelé 20. třídy učitelé 21. třídy učitelé 22. třídy učitelé 23. třídy učitelé 24. třídy učitelé 25. třídy učitelé 26. třídy učitelé 27. třídy učitelé 28. třídy učitelé 29. třídy učitelé 30. třídy učitelé 31. třídy učitelé 32. třídy učitelé 33. třídy učitelé 34. třídy učitelé 35. třídy učitelé 36. třídy učitelé 37. třídy učitelé 38. třídy učitelé 39. třídy učitelé 40. třídy učitelé 41. třídy učitelé 42. třídy učitelé 43. třídy učitelé 44. třídy učitelé 45. třídy učitelé 46. třídy učitelé 47. třídy učitelé 48. třídy učitelé 49. třídy učitelé 50. třídy učitelé 51. třídy učitelé 52. třídy učitelé 53. třídy učitelé 54. třídy učitelé 55. třídy učitelé 56. třídy učitelé 57. třídy učitelé 58. třídy učitelé 59. třídy učitelé 60. třídy učitelé 61. třídy učitelé 62. třídy učitelé 63. třídy učitelé 64. třídy učitelé 65. třídy učitelé 66. třídy učitelé 67. třídy učitelé 68. třídy učitelé 69. třídy učitelé 70. třídy učitelé 71. třídy učitelé 72. třídy učitelé 73. třídy učitelé 74. třídy učitelé 75. třídy učitelé 76. třídy učitelé 77. třídy učitelé 78. třídy učitelé 79. třídy učitelé 80. třídy učitelé 81. třídy učitelé 82. třídy učitelé 83. třídy učitelé 84. třídy učitelé 85. třídy učitelé 86. třídy učitelé 87. třídy učitelé 88. třídy učitelé 89. třídy učitelé 90. třídy učitelé 91. třídy učitelé 92. třídy učitelé 93. třídy učitelé 94. třídy učitelé 95. třídy učitelé 96. třídy učitelé 97. třídy učitelé 98. třídy učitelé 99. třídy učitelé 100. třídy učitelé 101. třídy učitelé 102. třídy učitelé 103. třídy učitelé 104. třídy učitelé 105. třídy učitelé 106. třídy učitelé 107. třídy učitelé 108. třídy učitelé 109. třídy učitelé 110. třídy učitelé 111. třídy učitelé 112. třídy učitelé 113. třídy učitelé 114. třídy učitelé 115. třídy učitelé 116. třídy učitelé 117. třídy učitelé 118. třídy učitelé 119. třídy učitelé 120. třídy učitelé 121. třídy učitelé 122. třídy učitelé 123. třídy učitelé 124. třídy učitelé 125. třídy učitelé 126. třídy učitelé 127. třídy učitelé 128. třídy učitelé 129. třídy učitelé 130. třídy učitelé 131. třídy učitelé 132. třídy učitelé 133. třídy učitelé 134. třídy učitelé 135. třídy učitelé 136. třídy učitelé 137. třídy učitelé 138. třídy učitelé 139. třídy učitelé 140. třídy učitelé 141. třídy učitelé 142. třídy učitelé 143. třídy učitelé 144. třídy učitelé 145. třídy učitelé 146. třídy učitelé 147. třídy učitelé 148. třídy učitelé 149. třídy učitelé 150. třídy učitelé 151. třídy učitelé 152. třídy učitelé 153. třídy učitelé 154. třídy učitelé 155. třídy učitelé 156. třídy učitelé 157. třídy učitelé 158. třídy učitelé 159. třídy učitelé 160. třídy učitelé 161. třídy učitelé 162. třídy učitelé 163. třídy učitelé 164. třídy učitelé 165. třídy učitelé 166. třídy učitelé 167. třídy učitelé 168. třídy učitelé 169. třídy učitelé 170. třídy učitelé 171. třídy učitelé 172. třídy učitelé 173. třídy učitelé 174. třídy učitelé 175. třídy učitelé 176. třídy učitelé 177. třídy učitelé 178. třídy učitelé 179. třídy učitelé 180. třídy učitelé 181. třídy učitelé 182. třídy učitelé 183. třídy učitelé 184. třídy učitelé 185. třídy učitelé 186. třídy učitelé 187. třídy učitelé 188. třídy učitelé 189. třídy učitelé 190. třídy učitelé 191. třídy učitelé 192. třídy učitelé 193. třídy učitelé 194. třídy učitelé 195. třídy učitelé 196. třídy učitelé 197. třídy učitelé 198. třídy učitelé 199. třídy učitelé 200. třídy učitelé 201. třídy učitelé 202. třídy učitelé 203. třídy učitelé 204. třídy učitelé 205. třídy učitelé 206. třídy učitelé 207. třídy učitelé 208. třídy učitelé 209. třídy učitelé 210. třídy učitelé 211. třídy učitelé 212. třídy učitelé 213. třídy učitelé 214. třídy učitelé 215. třídy učitelé 216. třídy učitelé 217. třídy učitelé 218. třídy učitelé 219. třídy učitelé 220. třídy učitelé 221. třídy učitelé 222. třídy učitelé 223. třídy učitelé 224. třídy učitelé 225. třídy učitelé 226. třídy učitelé 227. třídy učitelé 228. třídy učitelé 229. třídy učitelé 230. třídy učitelé 231. třídy učitelé 232. třídy učitelé 233. třídy učitelé 234. třídy učitelé 235. třídy učitelé 236. třídy učitelé 237. třídy učitelé 238. třídy učitelé 239. třídy učitelé 240. třídy učitelé 241. třídy učitelé 242. třídy učitelé 243. třídy učitelé 244. třídy učitelé 245. třídy učitelé 246. třídy učitelé 247. třídy učitelé 248. třídy učitelé 249. třídy učitelé 250. třídy učitelé 251. třídy učitelé 252. třídy učitelé 253. třídy učitelé 254. třídy učitelé 255. třídy učitelé 256. třídy učitelé 257. třídy učitelé 258. třídy učitelé 259. třídy učitelé 260. třídy učitelé 261. třídy učitelé 262. třídy učitelé 263. třídy učitelé 264. třídy učitelé 265. třídy učitelé 266. třídy učitelé 267. třídy učitelé 268. třídy učitelé 269. třídy učitelé 270. třídy učitelé 271. třídy učitelé 272. třídy učitelé 273. třídy učitelé 274. třídy učitelé 275. třídy učitelé 276. třídy učitelé 277. třídy učitelé 278. třídy učitelé 279. třídy učitelé 280. třídy učitelé 281. třídy učitelé 282. třídy učitelé 283. třídy učitelé 284. třídy učitelé 285. třídy učitelé 286. třídy učitelé 287. třídy učitelé 288. třídy učitelé 289. třídy učitelé 290. třídy učitelé 291. třídy učitelé 292. třídy učitelé 293. třídy učitelé 294. třídy učitelé 295. třídy učitelé 296. třídy učitelé 297. třídy učitelé 298. třídy učitelé 299. třídy učitelé 300. třídy učitelé 301. třídy učitelé 302. třídy učitelé 303. třídy učitelé 304. třídy učitelé 305. třídy učitelé 306. třídy učitelé 307. třídy učitelé 308. třídy učitelé 309. třídy učitelé 310. třídy učitelé 311. třídy učitelé 312. třídy učitelé 313. třídy učitelé 314. třídy učitelé 315. třídy učitelé 316. třídy učitelé 317. třídy učitelé 318. třídy učitelé 319. třídy učitelé 320. třídy učitelé 321. třídy učitelé 322. třídy učitelé 323. třídy učitelé 324. třídy učitelé 325. třídy učitelé 326. třídy učitelé 327. třídy učitelé 328. třídy učitelé 329. třídy učitelé 330. třídy učitelé 331. třídy učitelé 332. třídy učitelé 333. třídy učitelé 334. třídy učitelé 335. třídy učitelé 336. třídy učitelé 337. třídy učitelé 338. třídy učitelé 339. třídy učitelé 340. třídy učitelé 341. třídy učitelé 342. třídy učitelé 343. třídy učitelé 344. třídy učitelé 345. třídy učitelé 346. třídy učitelé 347. třídy učitelé 348. třídy učitelé 349. třídy učitelé 350. třídy učitelé 351. třídy učitelé 352. třídy učitelé 353. třídy učitelé 354. třídy učitelé 355. třídy učitelé 356. třídy učitelé 357. třídy učitelé 358. třídy učitelé 359. třídy učitelé 360. třídy učitelé 361. třídy učitelé 362. třídy učitelé 363. třídy učitelé 364. třídy učitelé 365. třídy učitelé 366. třídy učitelé 367. třídy učitelé 368. třídy učitelé 369. třídy učitelé 370. třídy učitelé 371. třídy učitelé 372. třídy učitelé 373. třídy učitelé 374. třídy učitelé 375. třídy učitelé 376. třídy učitelé 377. třídy učitelé 378. třídy učitelé 379. třídy učitelé 380. třídy učitelé 381. třídy učitelé 382. třídy učitelé 383. třídy učitelé 384. třídy učitelé 385. třídy učitelé 386. třídy učitelé 387. třídy učitelé 388. třídy učitelé 389. třídy učitelé 390. třídy učitelé 391. třídy učitelé 392. třídy učitelé 393. třídy učitelé 394. třídy učitelé 395. třídy učitelé 396. třídy učitelé 397. třídy učitelé 398. třídy učitelé 399. třídy učitelé 400. třídy učitelé 401. třídy učitelé 402. třídy učitelé 403. třídy učitelé 404. třídy učitelé 405. třídy učitelé 406. třídy učitelé 407. třídy učitelé 408. třídy učitelé 409. třídy učitelé 410. třídy učitelé 411. třídy učitelé 412. třídy učitelé 413. třídy učitelé 414. třídy učitelé 415. třídy učitelé 416. třídy učitelé 417. třídy učitelé 418. třídy učitelé 419. třídy učitelé 420. třídy učitelé 421. třídy učitelé 422. třídy učitelé 423. třídy učitelé 424. třídy učitelé 425. třídy učitelé 426. třídy učitelé 427. třídy učitelé 428. třídy učitelé 429. třídy učitelé 430. třídy učitelé 431. třídy učitelé 432. třídy učitelé 433. třídy učitelé 434. třídy učitelé 435. třídy učitelé 436. třídy učitelé 437. třídy učitelé 438. třídy učitelé 439. třídy učitelé 440. třídy učitelé 441. třídy učitelé 442. třídy učitelé 443. třídy učitelé 444. třídy učitelé 445. třídy učitelé 446. třídy učitelé 447. třídy učitelé 448. třídy učitelé 449. třídy učitelé 450. třídy učitelé 451. třídy učitelé 452. třídy učitelé 453. třídy učitelé 454. třídy učitelé 455. třídy učitelé 456. třídy učitelé 457. třídy učitelé 458. třídy učitelé 459. třídy učitelé 460. třídy učitelé 461. třídy učitelé 462. třídy učitelé 463. třídy učitelé 464. třídy učitelé 465. třídy učitelé 466. třídy učitelé 467. třídy učitelé 468. třídy učitelé 469. třídy učitelé 470. třídy učitelé 471. třídy učitelé 472. třídy učitelé 473. třídy učitelé 474. třídy učitelé 475. třídy učitelé 476. třídy učitelé 477. třídy učitelé 478. třídy učitelé 479. třídy učitelé 480. třídy učitelé 481. třídy učitelé 482. třídy učitelé 483. třídy učitelé 484. třídy učitelé 485. třídy učitelé 486. třídy učitelé 487. třídy učitelé 488. třídy učitelé 489. třídy učitelé 490. třídy učitelé 491. třídy učitelé 492. třídy učitelé 493. třídy učitelé 494. třídy učitelé 495. třídy učitelé 496. třídy učitelé 497. třídy učitelé 498. třídy učitelé 499. třídy učitelé 500. třídy učitelé 501. třídy učitelé 502. třídy učitelé 503. třídy učitelé 504. třídy učitelé 505. třídy učitelé 506. třídy učitelé 507. třídy učitelé 508. třídy učitelé 509. třídy učitelé 510. třídy učitelé 511. třídy učitelé 512. třídy učitelé 513. třídy učitelé 514. třídy učitelé 515. třídy učitelé 516. třídy učitelé 517. třídy učitelé 518. třídy učitelé 519. třídy učitelé 520. třídy učitelé 521. třídy učitelé 522. třídy učitelé 523. třídy učitelé 524. třídy učitelé 525. třídy učitelé 526. třídy učitelé 527. třídy učitelé 528. třídy učitelé 529. třídy učitelé 530. třídy učitelé 531. třídy učitelé 532. třídy učitelé 533. třídy učitelé 534. třídy učitelé 535. třídy učitelé 536. třídy učitelé 537. třídy učitelé 538. třídy učitelé 539. třídy učitelé 540. třídy učitelé 541. třídy učitelé 542. třídy učitelé 543. třídy učitelé 544. třídy učitelé 545. třídy učitelé 546. třídy učitelé 547. třídy učitelé 548. třídy učitelé 549. třídy učitelé 550. třídy učitelé 551. třídy učitelé 552. třídy učitelé 553. třídy učitelé 554. třídy učitelé 555. třídy učitelé 556. třídy učitelé 557. třídy učitelé 558. třídy učitelé 559. třídy učitelé 560. třídy učitelé 561. třídy učitelé 562. třídy učitelé 563. třídy učitelé 564. třídy učitelé 565. třídy učitelé 566. třídy učitelé 567. třídy učitelé 568. třídy učitelé 569. třídy učitelé 570. třídy učitelé 571. třídy učitelé 572. třídy učitelé 573. třídy učitelé 574. třídy učitelé 575. třídy učitelé 576. třídy učitelé 577. třídy učitelé 578. třídy učitelé 579. třídy učitelé 580. třídy učitelé 581. třídy učitelé 582. třídy učitelé 583. třídy učitelé 584. třídy učitelé 585. třídy učitelé 586. třídy učitelé 587. třídy učitelé 588. třídy učitelé 589. třídy učitelé 590. třídy učitelé 591. třídy učitelé 592. třídy učitelé 593. třídy učitelé 594. třídy učitelé 595. třídy učitelé 596. třídy učitelé 597. třídy učitelé 598. třídy učitelé 599. třídy učitelé 600. třídy učitelé 601. třídy učitelé 602. třídy učitelé 603. třídy učitelé 604. třídy učitelé 605. třídy učitelé 606. třídy učitelé 607. třídy učitelé 608. třídy učitelé 609. třídy učitelé 610. třídy učitelé 611. třídy učitelé 612. třídy učitelé 613. třídy učitelé 614. třídy učitelé 615. třídy učitelé 616. třídy učitelé 617. třídy učitelé 618. třídy učitelé 619. třídy učitelé 620. třídy učitelé 621. třídy učitelé 622. třídy učitelé 623. třídy učitelé 624. třídy učitelé 625. třídy učitelé 626. třídy učitelé 627. třídy učitelé 628. třídy učitelé 629. třídy učitelé 630. třídy učitelé 631. třídy učitelé 632. třídy učitelé 633. třídy učitelé 634. třídy učitelé 635. třídy učitelé 636. třídy učitelé 637. třídy učitelé 638. třídy učitelé 639. třídy učitelé 640. třídy učitelé 641. třídy učitelé 642. třídy učitelé 643. třídy učitelé 644. třídy učitelé 645. třídy učitelé 646. třídy učitelé 647. třídy učitelé 648. třídy učitelé 649. třídy učitelé 650. třídy učitelé 651. třídy učitelé 652. třídy učitelé 653. třídy učitelé 654. třídy učitelé 655. třídy učitelé 656. třídy učitelé 657. třídy učitelé 658. třídy učitelé 659. třídy učitelé 660. třídy učitelé 661. třídy učitelé 662. třídy učitelé 663. třídy učitelé 664. třídy učitelé 665. třídy učitelé 666. třídy učitelé 667. třídy učitelé 668. třídy učitelé 669. třídy učitelé 670. třídy učitelé 671. třídy učitelé 672. třídy učitelé 673. třídy učitelé 674. třídy učitelé 675. třídy učitelé 676. třídy učitelé 677. třídy učitelé 678. třídy učitelé 679. třídy učitelé 680. třídy učitelé 681. třídy učitelé 682. třídy učitelé 683. třídy učitelé 684. třídy učitelé 685. třídy učitelé 686. třídy učitelé 687. třídy učitelé 688. třídy učitelé 689. třídy učitelé 690. třídy učitelé 691. třídy učitelé 692. třídy učitelé 693. třídy učitelé 694. třídy učitelé 695. třídy učitelé 696. třídy učitelé 697. třídy učitelé 698. třídy učitelé 699. třídy učitelé 700. třídy učitelé 701. třídy učitelé 702. třídy učitelé 703. třídy učitelé 704. třídy učitelé 705. třídy učitelé 706. třídy učitelé 707. třídy učitelé 708. třídy učitelé 709. třídy učitelé 710. třídy učitelé 711. třídy učitelé 712. třídy učitelé 713. třídy učitelé 714. třídy učitelé 715. třídy učitelé 716. třídy učitelé 717. třídy učitelé 718. třídy učitelé 719. třídy učitelé 720. třídy učitelé 721. třídy učitelé 722. třídy učitelé 723. třídy učitelé 724. třídy učitelé 725. třídy učitelé 726. třídy učitelé 727. třídy učitelé 728. třídy učitelé 729. třídy učitelé 730. třídy učitelé 731. třídy učitelé 732. třídy učitelé 733. třídy učitelé 734. třídy učitelé 735. třídy učitelé 736. třídy učitelé 737. třídy učitelé 738. třídy učitelé 739. třídy učitelé 740. třídy učitelé 741. třídy učitelé 742. třídy učitelé 743. třídy učitelé 744. třídy učitelé 745. třídy učitelé 746. třídy učitelé 747. třídy učitelé 748. třídy učitelé 749. třídy učitelé 750. třídy učitelé 751. třídy učitelé 752. třídy učitelé 753. třídy učitelé 754. třídy učitelé 755. třídy učitelé 756. třídy učitelé 757. třídy učitelé 758. třídy učitelé 759. třídy učitelé 760. třídy učitelé 761. třídy učitelé 762. třídy učitelé 763. třídy učitelé 764. třídy učitelé 765. třídy učitelé 766. třídy učitelé 767. třídy učitelé 768. třídy učitelé 769. třídy učitelé 770. třídy učitelé 771. třídy učitelé 772. třídy učitelé 773. třídy učitelé 774. třídy učitelé 775. třídy učitelé 776. třídy učitelé 777. třídy učitelé 778. třídy učitelé 779. třídy učitelé 780. třídy učitelé 781. třídy učitelé 782. třídy učitelé 783. třídy učitelé 784. třídy učitelé 785. třídy učitelé 786. třídy učitelé 787. třídy učitelé 788. třídy učitelé 789. třídy učitelé 790. třídy učitelé 791. třídy učitelé 792. třídy učitelé 793. třídy učitelé 794. třídy učitelé 795. třídy učitelé 796. třídy učitelé 797. třídy učitelé 798. třídy učitelé 799. třídy učitelé 800. třídy učitelé 801. třídy učitelé 802. třídy učitelé 803. třídy učitelé 804. třídy učitelé 805. třídy učitelé 806. třídy učitelé 807. třídy učitelé 808. třídy učitelé 809. třídy učitelé 810. třídy učitelé 811. třídy učitelé 812. třídy učitelé 813. třídy učitelé 814. třídy učitelé 815. třídy učitelé 816. třídy učitelé 817. třídy učitelé 818. třídy učitelé 819. třídy učitelé 820. třídy učitelé 821. třídy učitelé 822. třídy učitelé 823. třídy učitelé 824. třídy učitelé 825. třídy učitelé 826. třídy učitelé 827. třídy učitelé 828. třídy učitelé 829. třídy učitelé 830. třídy učitelé 831. třídy učitelé 832. třídy učitelé 833. třídy učitelé 834. třídy učitelé 835. třídy učitelé 836. třídy učitelé 837. třídy učitelé 838. třídy učitelé 839. třídy učitelé 840. třídy učitelé 841. třídy učitelé 842. třídy učitelé 843. třídy učitelé 844. třídy učitelé 845. třídy učitelé 846. třídy učitelé 847. třídy učitelé 848. třídy učitelé 849. třídy učitelé 850. třídy učitelé 851. třídy učitelé 852. třídy učitelé 853. třídy učitelé 854. třídy učitelé 855. třídy učitelé 856. třídy učitelé 857. třídy učitelé 858. třídy učitelé 859. třídy učitelé 860. třídy učitelé 861. třídy učitelé 862. třídy učitelé 863. třídy učitelé 864. třídy učitelé 865. třídy učitelé 866. třídy učitelé 867. třídy učitelé 868. třídy učitelé 869. třídy učitelé 870. třídy učitelé 871. třídy učitelé 872. třídy učitelé 873. třídy učitelé 874. třídy učitelé 875. třídy učitelé 876. třídy učitelé 877. třídy učitelé 878. třídy učitelé 879. třídy učitelé 880. třídy učitelé 881. třídy učitelé 882. třídy učitelé 883. třídy učitelé 884. třídy učitelé 885. třídy učitelé 886. třídy učitelé 887. třídy učitelé 888. třídy učitelé 889. třídy učitelé 890. třídy učitelé 891. třídy učitelé 892. třídy učitelé 893. třídy učitelé 894. třídy učitelé 895. třídy učitelé 896. třídy učitelé 897. třídy učitelé 898. třídy učitelé 899. třídy učitelé 900. třídy učitelé 901. třídy učitelé 902. třídy učitelé 903. třídy učitelé 904. třídy učitelé 905. třídy učitelé 906. třídy učitelé 907. třídy učitelé 908. třídy učitelé 909. třídy učitelé 910. třídy učitelé 911. třídy učitelé 912. třídy učitelé 913. třídy učitelé 914. třídy učitelé 915. třídy učitelé 916. třídy učitelé 917. třídy učitelé 918. třídy učitelé 919. třídy učitelé 920. třídy učitelé 921. třídy učitelé 922. třídy učitelé 923. třídy učitelé 924. třídy učitelé 925. třídy učitelé 926. třídy učitelé 927. třídy učitelé 928. třídy učitelé 929. třídy učitelé 930. třídy učitelé 931. třídy učitelé 932. třídy učitelé 933. třídy učitelé 934. třídy učitelé 935. třídy učitelé 936. třídy učitelé 937. třídy učitelé 938. třídy učitelé 939. třídy učitelé 940. třídy učitelé 941. třídy učitelé 942. třídy učitelé 943. třídy učitelé 944. třídy učitelé 945. třídy učitelé 946. třídy učitelé 947. třídy učitelé 948. třídy učitelé 949. třídy učitelé 950. třídy učitelé 951. třídy učitelé 952. třídy učitelé 953. třídy učitelé 954. třídy učitelé 955. třídy učitelé 956. třídy učitelé 957. třídy učitelé 958. třídy učitelé 959. třídy učitelé 960. třídy učitelé 961. třídy učitelé 962. třídy učitelé 963. třídy učitelé 964. třídy učitelé 965. třídy učitelé 966. třídy učitelé 967. třídy učitelé 968. třídy učitelé 969. třídy učitelé 970. třídy učitelé 971. třídy učitelé 972. třídy učitelé 973. třídy učitelé 974. třídy učitelé 975. třídy učitelé 976. třídy učitelé 977. třídy učitelé 978. třídy učitelé 979. třídy učitelé 980. třídy učitelé 981. třídy učitelé 982. třídy učitelé 983. třídy učitelé 984. třídy učitelé 985. třídy učitelé 986. třídy učitelé 987. třídy učitelé 988. třídy učitelé 989. třídy učitelé 990. třídy učitelé 991. třídy učitelé 992. třídy učitelé 993. třídy učitelé 994. třídy učitelé 995. třídy učitelé 996. třídy učitelé 997. třídy učitelé 998. třídy učitelé 999. třídy učitelé 1000. třídy učitelé 1001. třídy učitelé 1002. třídy učitelé 1003. třídy učitelé 1004. třídy učitelé 1005. třídy učitelé 1006. třídy učitelé 1007. třídy učitelé 1008. třídy učitelé 1009. třídy učitelé 1010. třídy učitelé 1011. třídy učitelé 1012. třídy učitelé 1013. třídy učitelé 1014. třídy učitelé 1015. třídy učitelé 1016. třídy učitelé 1017. třídy učitelé 1

Ilegální tiskárna KSČ odhalená nacisty (Foto MMP)

znyi. Tu se sešli se 150 druhý, kteří byli zatčeni již 16. listopadu; jen s devíti předními funkcionáři se již neshledali. Ti byli časně zraněni nebo během dne 17. listopadu snad také v Ruzyni zastřeleni. Jejich smrt se stala symbolem nacistické zvůle, jež se jejich popravou dopustila jasně justiční vraždy.

Vyplněné studentské koleje nacisté obsadili. Ale tím se nespokojili a ještě v ranních hodinách 17. listopadu zabrali i další koleje, z nichž studenti vyhnali, obsadili také některé univerzitní objekty, jako právníckou a filosofickou fakultu, novou techniku v Dejvicích, ústavy na Albertově a Všobecnou nemocnici na Karlově náměstí.

V Ruzyni studenti přivítali esesáky z Hitlerovy tělesné stráže, kteří je surově nahnali do jízdárny. Zde je zformovali do útvarů a pak z nich vybrali nestudenty, fašisty, cizince a studenty mladší 20 let; ty propustili. Bylo to asi 700 – 800 lidí. Zbývající studenti, jichž bylo kolem tisíce, zůstali v Ruzyni a prožili tu v pilinách jízdárny první strašlivou noc nesvobody.

Následujícího dne, 18. listopadu, byli před 5. hodinou ranní spěšně probuzeni a lámanou čestnou jím bylo oznámeno, že „jejich vůdcové byli zastřeleni a že oni budou odtransportováni, přičemž každý, kdo se pokusí o útek, bude zastřelen“. Asi o hodinu později je již odvážela nákladní auta na nádraží v Bubenci a krátce nato odjížděl smutný transport z Prahy přes Dražďany a Berlín do stanice Oranienburg. A tu v noci ze soboty na neděli byli vechnáni do brány koncentračního tábora.

Již druhý den šla v Praze od úst k ústům zpráva, jež byla vydána k večeru 17. listopadu že nacisté uzavřeli české vysoké školy.

Po 17. listopadu byly v Praze všechny vysoké školy uzavřeny a jejich budovy, z velké části zničené a vykradené esesáky, byly předány vysokým školám německým; ostatní věci, zejména cenné přístroje, byly rozkradeny nebo odvezeny do Říše. Budova právnícké fakulty byla upravena na velitelství SS. Archív Karlovy university, který nacisté zabrali již v srpnu 1939, vyvezli pak koncem okupace z Prahy a podle jejich tvrzení prý byl cestou zničen při leteckém útoku na vlak.

17. listopad a uzavření vysokých škol byly přesvědčivými doklady, jak si nacisté představovali „rozkvět“ města Prahy. Československý lid se přesvědčil, že boj s okupanty bude tvrdý, ale že je nevyhnutelný. Protože však 17. listopad a vše, co po něm následovalo, bylo nejlepším svědectvím, že situace v Československu ještě není přiznivá pro masové akce, soustředilo se národní osvobozenecé hnutí na dílni, především hospodářské boje (za zvýšení mezd, za drahotní přídatky apod.) a na průmyslové sabotáže. Teprve na podzim roku 1941, když nacisté přepadli Sovětský svaz, vzplnul v českých zemích odpor novou silou.

Také nacisté přizpůsobili změněné situaci svou okupantskou politiku. První úspěchy na východní frontě posílily jejich sebevědomí a domnívali se, že přišel čas, kdy je konečně možno přistoupit k likvidaci českého národa. Protektor Neurath se pro tento úkol nezdál dost energický, a proto byl 28. září 1941 na jeho místo povolán R. Heydrich.

V Praze se Heydrich uvedl vyhlášením stanného práva. Zatýkáni českých vlastenců propuklo plnou silou. Stovky jich byly odsouzeny k trestu smrti a tisíce zavlečeny do koncentračních táborů. V těch dnech ožila cesta mezi smutně proslulým Petschkovým palácem, sídlem gestapa, a soudní budovou na Pankráci, kde byla věznice gestapa, v jejíž sekyrárně hrdinně umírali nejlepší synové a dcery českého národa, anebo odkud byli posíláni na smrt do koncentračních táborů. V pražských ulicích se denně shromažďovali lidé u krvavě červených plakátů, kterými nacisté oznamovali nové a nové vraždy. Prahou se vlekla mrazivá hrůza a nikdo si nebyl jist svobodou ani životem. V té době vykrváceli i všichni členové prvního ilegálního ústředního výboru KSČ. Tehdy také nacisté zničili hrob Neznámého vojína na Staroměstské radnici.

Oběť gestapa (Foto Karel Hájek)

V ranních hodinách 18. června bylo obyvatelstvo v širokém okruhu kolem kostela sv. Cyrila a Metoděje v Resselově ulici probuzeno detonacemi a střelbou. To německá státní policie a esamani ostřelovali kostel, protože v jeho kryptě byli skryti útočníci na Heydricha – Kubiš, Gabčík, Valčík a Opálka. Bránili se statečně, ale když nacisté kryptu zaplavili vodou, obrátili zbraň proti sobě.

Ani pak však krvaváčnost nacistů neochabla a česká krev tekla dále. Teprve 3. července byl zrušen výjimečný stav a přestala být uveřejňována jména popravených. Ale popravy se nezastavily. Smutná byla bilance dnů od 28. května do 4. července: v Praze bylo popraveno 442 českých lidí. Tehdy také vykrvácelo druhé ilegální vedení KSČ.

20. ROZMACH LIDOVÉHO ODBOJE

Komunistická strana byla zvlášť těžce postižena krvavým terorem v době heydrichiády. Již před ní byl nešťastnou náhodou zatčen Julius Fučík, podobně jen náhodně byl v noci po atentátu chycen Jan Ziska, těžce zraněný pádem z okna při útěku, a v létě roku 1942 byli zatčeni další členové II. ilegálního ÚV KSČ – Jan Pokorný, Jan Černý a Cyril Šumbera. V poslední chvíli unikl gestapu sebevraždou soudruh Václav Mafík. Tak bylo v krátkém čase celé ústřední vedení úplně rozbito.

Ale přesto si strana udržela bojeschopnost a morálku a činnost nezastavila, i když podzemní nekomunistické organizace byly strašlivým terorem téměř zcela rozdraceny. Izolované skupiny komunistů se znovu spojují a již v létě roku 1942 se ustavuje nový (III.) ilegální ÚV KSČ pod vedením Františka Moláka. Protože Praha byla v té době gestapem velmi dobře střežena, odchází do Berouna. V těžké situaci po teroristickém řádní Franka a Daluaga šlo straně hlavně o to, aby všechna nenávist proti okupantům se proměnila v novou vlnu odbojového hnutí.

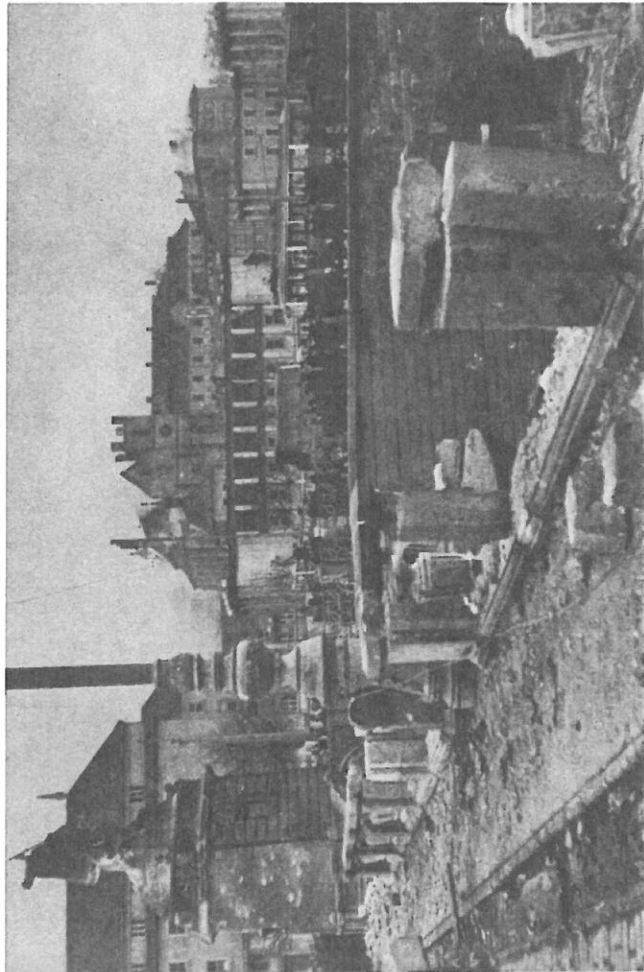
I když sídlo ústředního vedení bylo v Berouně, pracovala strana již počátkem roku 1943 naplno a podařilo se jí obnovit i vedení pro Prahu, v němž houževnatě a úspěšně působila soudruška Josefa Fajmanová. Pražské závody, jež pracovaly samostatně, vedl soudruh František Mafík.

Vývoj osvobozenectvého hnutí byl silně ovlivňován délkou okupace i postojem buržoazních politiků seskupených kolem londýnské vlády, kteří odmítali jakýkoli aktivní boj na domácní půdě. Ale obrat ve válečné situaci, jež nastal po slavné bitvě na Volze, vytvořil podmínky pro jeho nový rozmach. V Praze se hnutí nejsilněji projevilo v závodech, kde den ze dne rostla nespokojenost dělnictva se zhoršenými pracovními poměry a se zosťováním otrokářských metod nacistických poháněčů. Z této nespokojenosti se rodily nepokoje a dílel stávký ve slévárně v Kolbence, v Junkerse, u Janečků a jinde.

V létě roku 1943 odhalilo gestapo i sídlo III. ilegálního ÚV KSČ v Berouně a soudruh František Molák zahynul v přestřelce s gestapáky. Koncem roku 1943 byli pak zatčeni a brzy nato popraveni téměř všichni členové a spolupracovníci Molákova ÚV, kromě soudruha Rudolfa Vetišky, který gestapu unikl (zatčen byl až v červenci 1944).

Ani touto ziráťou však nebyl vliv strany v odbojovém hnutí podlomen. Těžší organizace se opět vrací do Prahy, kde se pak vytváří centrum odbojové činnosti, i když podle směrnic daných moskevským rozhlásem pracují stranické organizace samostatně. Z odbojových skupin byla zvlášť aktivní organizace Předvoj, v níž se soustředili mladí komunisté pod vedením K. Hyřšla.

Zatímco buržoazní odboj v letech 1943–1944 byl poměrně slabý (začíná oživovat zase až na jaře r. 1945), boj komunistů se dále rozvíjí. Komunisté na venkově vytvářejí za pomoci sovětských organizátorů partyzánské jednotky, jež se postupně stávají hlavní oporou v osvobozeném západě; v Praze pak organizovali a připravovali ozbrojený boj. Proto se na ně stále soustřeďoval hitlerovský teror. Ještě v poslední chvíli okupace – v březnu 1945 – provedlo gestapo rozsáhlé zatýkání vedení pražského kraje v čele se soudruhem Šiškou, jež pak bylo na

Emauzy po náletu amerických letadel (Foto J. Zeman)

Frankův rozkaz popraveno 2. května 1945 v Terezíně. Přesto ale v Praze pracoval IV. ilegální ÚV KSČ. Byli v něm soudruzi Vladimír Koucký, Václav David, Lumír Čívrný aj., kteří stáli v čele přípravy revolučního boje.

Začátkem roku 1945 rozvíjeli komunisté v Praze i v okolí rozsáhlou ideově politickou i organizační práci. Vedla je jediná myšlenka: urychlit osvobození země a zabezpečit důstojný podíl vnitřních sil v protifašistickém boji v poslední etapě války. V ilegálním Rudém právu mluvili zcela jasně: „Nesmí se stát, aby náš národ nečinně očekával své osvobození Rudou armádou. Byla by to nesmazatelná skvrna na jeho cti!“

Protože se hnutí, vycházející z proletářské koncepce odboje, snažilo připravit v Praze masově vystoupení, které by vyjádřilo protifašistickou frontu nejširších vrstev obyvatelstva, a zorganizovat politickou generální stávku a ozbrojené povstání, obracelo se především k pracujícím města Prahy, k jeho dělnické třídě, jež měla sbrát v tomto historickém období rozhodující roli, a usilovalo také o sjednocení všech demokratických vlasteneckých sil.

V přípravě lidového povstání mělo hnutí nesporně mnoho úspěchů. Ale jeho organizační příprava nebyla v rovnováze s přípravou politickou, programovou, s jasností o jeho cíli a o základních metodách. A tak v předvečer revoluce byl v Praze citelný rozpor mezi programem a jeho organizačním zabezpečením. Také komunistické skupiny tu neměly dostatečné spojení, chybělo jim centrální vedení i zkušené vedoucí revoluční kádry.

Buržoazní skupiny se začaly v Praze projevovat až těsně před 5. květnem 1945. Jejich hlavní zájem se však obracel více na to, co bude po válce a jak si rozdělí jednotlivé pozice, než na organizování nějakého boje; od nich se poněkud lišily skupiny, jež vytvářeli bývalí česko-

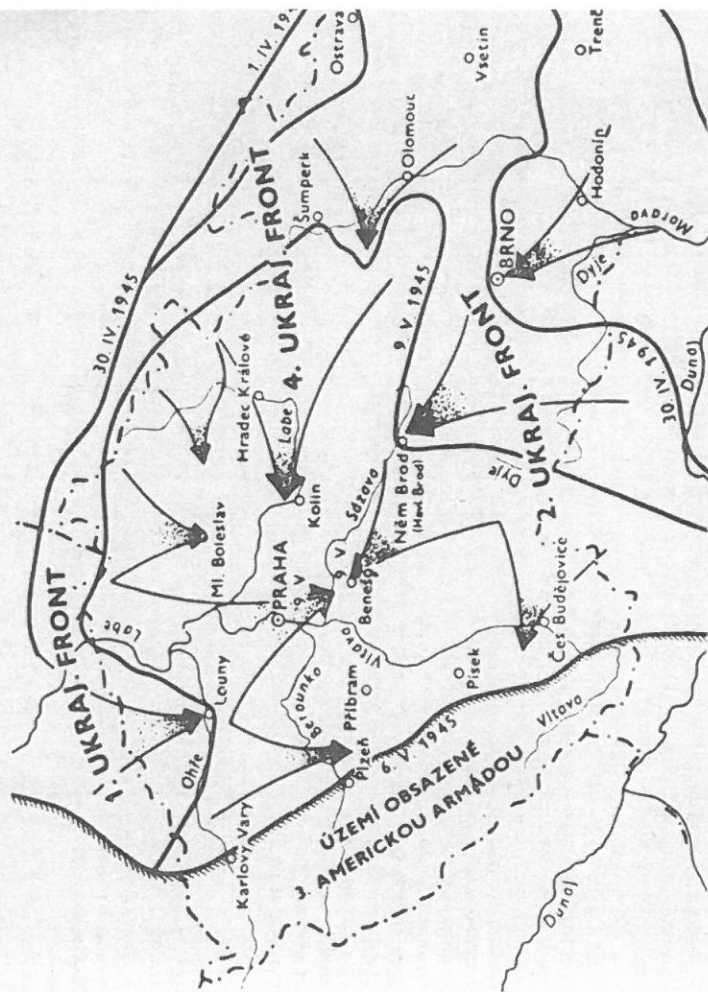
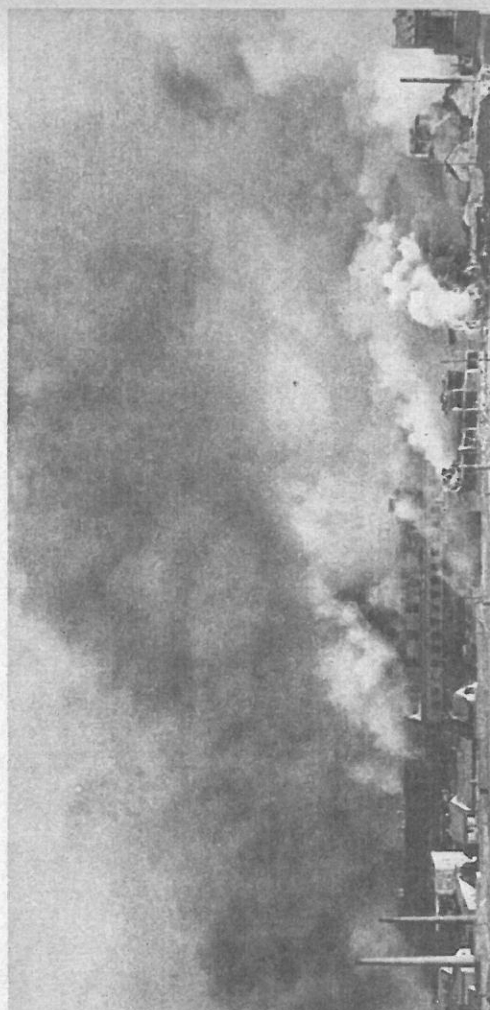
slovenští důstojníci. I když v jejich řadách nesporně byli i dobří vlastenci, kteří chtěli sloužit vlasti, většinou jednali jako lidé nepolitictí, jejichž zaměření bylo zpátečnické a směřovalo k vyřazení lidových mas z osvobozenického hnutí. Z pražského vojenského odboje bylo nejznámější velitelství Alex a Bartoš. Ale průběh Pražského povstání ukázal, že tyto skupiny byly jen složkou podružnou, která se stala silou kompromisu, nikoli silou nesmiřitelného boje s okupanty.

Pro přípravu Pražského povstání byla významná také Česká národní rada, jež vznikla 30. dubna 1945 z iniciativy komunistů a revolučních odborů a sdružovala příslušníky protifašistické fronty ve složení obdobném košické vládě. K jejímu programu se také hlásila. Dostali se však do ní i lidé, kteří nechťeli být organizátory lidového boje, a proto ani Česká národní rada nebyla orgánem vyhraněně revolučním.

Zhodnotíme-li období příprav Pražského povstání, je patrné, že bylo součástí společenského procesu, jenž koncem druhé světové války probíhal v Evropě. Odrážely se v něm všechny základní tendence tohoto procesu i jejich české konkrétní zvláštnosti. Vyrůstalo z politické krize nacistického okupačního režimu a z protifašistické nálady pražského obyvatelstva, jež však na povstání nebylo dostatečně a všestranně připraveno. Proto se při jeho vzniku projevila živelnost. Ačkoli se jeho neevolucnější složky snažily plnit úkoly osvobozenického boje, pracovaly za velmi těžkých podmínek. Situaci zhoršovaly i poměry v českém táboře, jehož jednotu narušovaly různé kolské síly a iluze. Obtížně působil i rozpor mezi lidovými silami a buržoazií. Ale skutečnost, že dělnická třída byla silnější a zkušnější než v říjnu 1918 a že měla svou politickou vedoucí sílu — komunistickou stranu, stala se hlavní příčinou, že se v průběhu povstání stále více prosazoval duch strany, zejména pokud šlo o politické usměrňování povstání.

Koncem dubna 1945 rychle pokračovala Sovětská armáda v osvobozování Československa. Současně vrcholil osvobozovací boj našeho lidu, vedený komunistickou stranou. Hlavním úkolem bylo vyhnat okupanty ze země, aby nemohli dále pustošit dosud okupované území a aby nemohli prodlužovat válku na naší půdě. Chápání tohoto i dalších úkolů národně osvobozenic-

Bombardování Československé americkými letadly (Foto Karel Hájek)

Pražská operace Sovětské armády (z knihy K. Bartoška, Pražské květnové povstání)

kého hnutí nebylo u všech antifašistických sil stejné. Z odbojových skupin propagovaly správné zásady boje nejaktivněji jen ty, jež vycházely z proletářského pojetí osvobozenického zápasu a viděly svůj cíl ve vyhnání fašistických okupantů ze země, ale také ve vybojování nové, lidově demokratické revoluce, která by zajistila i svobodu a samostatnost země. Jediné taková koncepce mohla počítat s lidovými masami vedenými dělnickou třídou a mohla se opírat o jedinou reálnou sílu v zahraničí, Sovětský svaz.

Od začátku roku 1945 měli nacisté mimořádný zájem o Prahu. Zatímco rozšiřovali zprávy, že bude vyhlášena za lazaretní město, pečlivě připravovali vojenská opatření, jimiž měla být přeměněna v pevnost, která by zadržela Sovětskou armádu v postupu do oblasti jihovýchodního Bavorska a západního Rakouska, kde si chtěli vybudovat svou poslední baštu.

Poslední z řady rozkazů týkajících se „obranu Prahy“ byl rozkaz z 10. dubna 1945, který vydal generál Müller-Gebhart. Kolem 28. dubna provedlo nacistické velení Prahy kontrolu zajišťovacích opatření, jež podle výpovědi adjutantů generála Müllera-Gebharta, zajatých později americkou armádou, měla být provedena ve dnech 10. a 11. května 1945. Jak vypovídal bývalý člen abwehru J. A. Kratochvíle, šlo „o zničení všech vltavských mostů, vyhození do povětří podminovaných budov a zařízení apod.“ Zvláštní kurýr, který vzešl plány na zničení Prahy i s dokumentací do štábu maršála Kesselringa, byl neďaleko Dobříše zajat sovětskými partyzány. Jejich velitel plukovník J. A. Kozlov ihned zaslal tento materiál do štábu maršála Koněva. Podle

některých okolností se dá soudit, že na základě těchto nacistických dokumentů byla urychlena „pražská operace“ Sovětské armády.

V té době také druhá světová válka vstupovala do své závěrečné etapy a spojenecká vojska rychle pronikala do nitra nacistického Německa. Pro definitivní porážku nacistických sil byl rozhodující především postup Sovětské armády, dovršený dne 2. května 1945 velikou bitvou o Berlín. Hodina konce třetí říše se přiblížila.

21. PRAŽSKÉ POVSTÁNÍ

V prvních dnech května 1945 dozrávala v Praze revoluční situace. Již 4. května se v dosud „klidných“ pražských ulicích šíří zvláštní nálada, ovlivňovaná prvními projevy otevřeného boje proti okupantům. Na ulicích mizí německé nápisy, tvoří se živé rojukující hloučky, ozývají se ojedinelé výstřely. A když se 5. května Pražané probouzejí, rodila se v městě revoluce. Přes zákaz policejního prezidenta odstraňují lidé německé nápisy, vyvěšují československé vlajky, v ulicích se objevují trikolory. Zdá se, že je to první svobodný den. Jeho ranní hodiny tolik připomínaly 28. říjen 1918. Překvapující však bylo netečné chování nacistických jednotek.

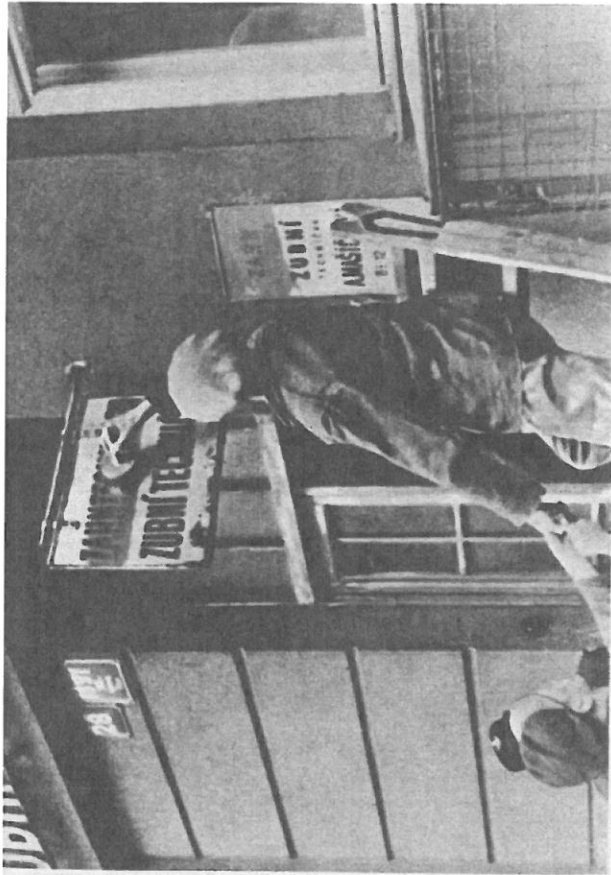
Touto náladou se ale nedalo oklamat pražské dělnictvo. Na konferenci dělnických představitelů, kterou svolalo ilegální Revoluční odborové hnutí do místnosti Bratrství na Tylově náměstí, bylo rozhodnuto vyhlásit na závodech pohotovost, soustředit zde dělníky, odzbrojit závodní stráž (Werkschutz), zajistit spojení závodů s Ústřední radou odborů a čekat na další pokyny.

Ale již během dopoledne přecházejí Pražané k ozbrojeným akcím, které nemají nic společného s projevem maloměstského fangličkářství, a v jejich rukou se objevuje stále více zbraní vyrvaných nacistům. Srážek na ulicích ptibývá a v poledne již nikdo nepochybuje, že v pražských ulicích vzplálo ozbrojené povstání.

Ve 12.33 hod. vzrušilo město volání pražského rozhlasu: „Voláme českou policii, české četnictvo, vládní vojsko, dostavte se ihned k budově rozhlasu! Esesáci nás chtějí vyvraždit, přijďte ihned!“ To byl první otevřený a všude slyšitelný signál. A do boje se dostává celé město, vlnou revoluce zachvácený lid se zmocňuje dalších a dalších zbraní a obsazuje různé objekty okupační armády, především kasárny a ubytovny. Tisíce dobrovolníků spěchají na pomoc rozhlasu. V těchto hodinách je již také jasný politický cíl povstání: zlikvidovat nacistickou okupaci země, nastolit svobodnou, lidovou a demokratickou republiku, zachránit město před zničením ustupujícími nacisty.

Během odpoledne zachvátil požár povstání všechny pražské čtvrti. Především se bojovalo o budovu rozhlasu. Boj skončil porážkou nacistů a již v 18 hodin byla budova v českých rukách. Dále se povstalcům podařilo obsadit řadu vojenskostrategických objektů, zejména pražské mosty (kromě Čechova a Mánesova), většinu nádraží, nejdůležitější telefonní centrály. Povstalci obsadili také prostor Staroměstského náměstí a ovládli tak Staroměstskou radnici i městský rozhlas. Tvrdě se bojuje i na Pankráci a za výbuchů nacistických bomb opouštějí tři tisíce osvobozených politických vězňů pankráckou věznici. Boj se rozvíjí i v Krči, Michli, Záběhlicích, Vysočanech, Holešovicích, Břevnově a Jinde. Jsou likvidována četná hnízda odporu a internování příslušníci nacistické armády a její příslušníci. To již pražské závodní dodávají povstání první těžké zbraně – smíchovská Škodovka dvě samohybná děla, Českomoravská ve Vysočanech jeden pancéřový vůz, Českomoravská v Libni jedno samohybné dělo.

První den povstání byl tedy velmi úspěšný. Větší část Prahy byla v rukou povstalců. Nacisté drželi hlavně severozápadní část města – Hradčany, většinu Dejvic a Motola, Břevnov a ležiště v Ruzyni, v ostatních částech měli obsazené jen ojedinelé body – právníckou fakultu a její okolí, Pečkárnou a okolí, Jindřišskou věž, vrch Vítkov, přejezd U Bulhara, kasárny ve Vrsovicích a v Karlíně a několik škol. Základem těchto úspěšných bojových výsledků pražského lidu bylo to, že měl nespornou morální převahu a že jeho boj byl od počátku spravedlivý. Bojovníci, převážně drobní pracovníci lidí, používali i dobré vojenské taktiky, zejména hlavními rysy byla

5. květen 1945. Odstraňování německých napsí (Foto ČTK)

útočnost a využití momentu překvapení. I když se uvnitř vojenského velení projevil velmi silně rozpor, bojovníci chápali jasný politický cíl Pražského povstání. Již 5. května odpoledne je jasné, že se iluze o staronovém 28. říjnu jako prosté výměně garnitur buržoazních politiků rozplynuly jako dým v prudkém větru. Situace nebyla příznivá ani pro vznik nových „mužů 28. října“. I když ještě někteří politikové chtěli řešit současně společenskou rozpory bez účasti lidových vrstev, jejich snahy brzy ztroskotaly.

Ve chvíli, kdy vzplanulo Pražské povstání, projevil nacističtí okupanti ochotu vyřešit problem konce tzv. protektorátu smírnou cestou. Plně pochopení pro tento bezbolestný přechod do nových poměrů našli u některých sil v českém táboře. V této formě viděl nejlepší východisko ze situace především předseda protektorátní vlády R. Bienert. Po dohodě s K. H. Frankem přijel po poledni 5. května na Staroměstskou radnici a chrl v městském rozhlase přednost provolání k českému národu, jež mělo utlumit povstání pražského lidu. Ale na radnici neměl nikdo ani pro toto provolání, ani pro Bienertův projev pochopení a povstalci Bienerta zajistili. Pokud ovládnout situaci dohodou o zániku protektorátu tedy ztroskotala.

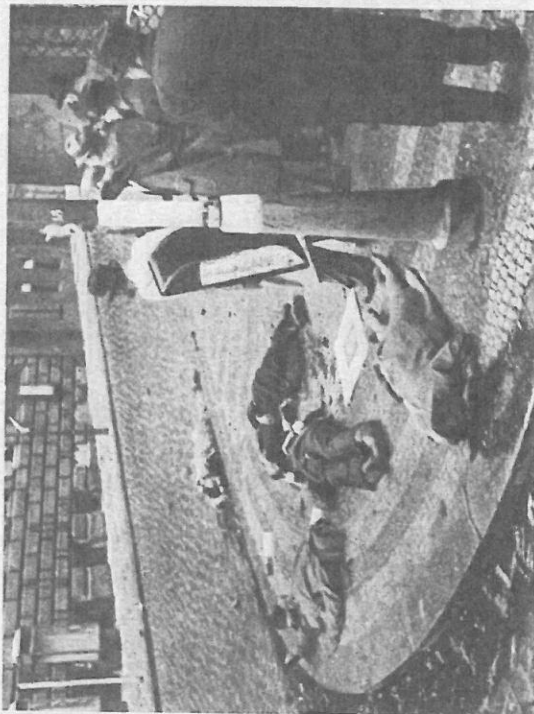
Kolem 14. hodiny se objevuje jako nová složka povstání vojenské velitelství Velké Prahy, tzv. velitelství Bartoš, složené z vyšších důstojníků bývalé československé armády. Jeho velitelem byl generál K. Kutvař, náčelníkem jeho štábu podplukovník generálního štábu F. Bürger-Bartoš a za nadřízeného vojenského velitele byl pokládán generál Alex (Sluníčko). Velitelství se usadilo v centru města, v pražské protiletectvé policii v Bartolomějské ulici č. 5. Počítalo především s pražskými ozbrojenými uniformovanými sbory – požární policií, českým četnictvem, vládním vojskem, finanční stráží a zaměstnanci Elektrických podniků hlavního města Prahy. Jeho příprava převratu spočívala v navazování styků s jednotlivými příslušníky těchto sborů. Předpokládalo především, že povstání bude vyvoláno „shora“, že všemocná síla vojenských rozkazů postaví poslušně bývalé vojáky do boje. Byl to „převrat“ podle představ buržo-

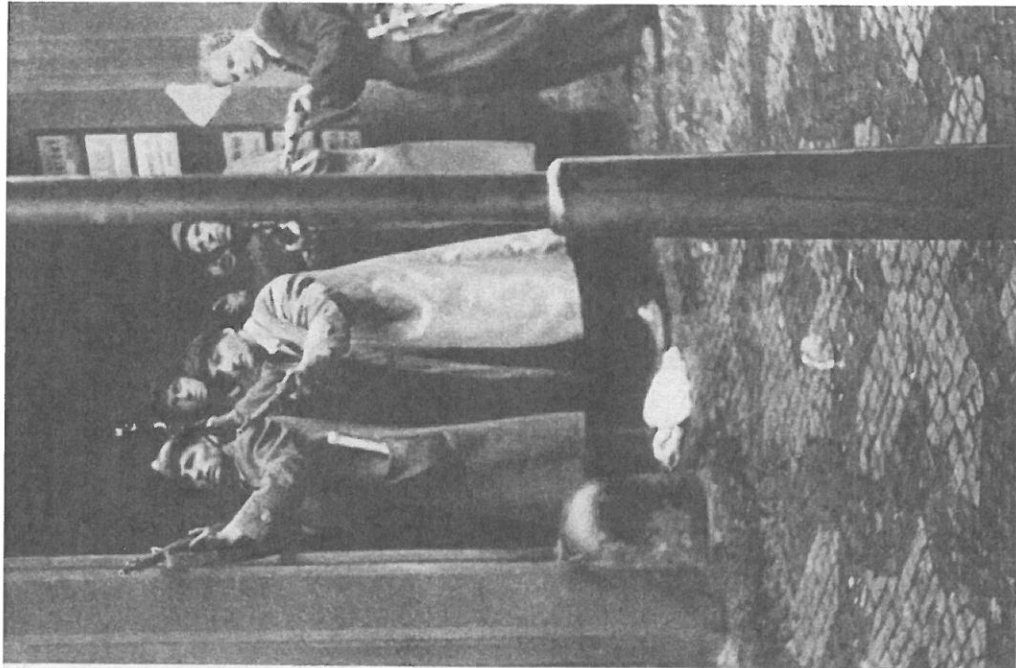
azní politické emigrace v Londýně, „převrat“, v němž by byly z rozhodování vyřazeny vrstvy obyvatele. Vělitelství Bartoš vydalo své první rozkazy již během odpoledne a ve 20 hodin večer vyhlásilo „Rozkaz pro noc na 6. května 1945“, z něhož je patrná jeho politická orientace.

Do čela povstání se dostala Česká národní rada, jejímž předsedou byl prof. dr. Albert Pražák. Byl to odbojový orgán, ustavený dne 30. dubna z iniciativy komunistů a složený z osob různého politického zaměření, které spojoval boj proti fašismu. Na první schůzi se sešla 5. května po 14. hodině ve svém prozatímním sídle v Dlouhé třídě (dům č. 2). Zde se rozhodla vystoupit z ilegality, postavit se v čelo povstání a posílit jeho organizaci a převzít všechnu vládní a výkonnou moc na dosud okupovaném území až do příchodu legální košické vlády, kterou bezvýhradně uznávala. Na této první schůzi bylo také schváleno svolání k lidu, jež mělo obyvatelstvo informovat a orientovat je o současně situaci. V tomto svolání pověřovala ČNR vedením správy hlavního města a vytvořením pražského národního výboru soudruha dr. Václava Vacka. V dalších projevech k veřejnosti, ovlivňovaných především komunisty, odmítala všechny akce proti lidu, zejména snahy o dohodu s okupanty, vyzývala německé jednotky ke kapitulaci a správám věznic a koncentračních táborů v českých zemích nazívala, aby propustily politické vězně.

Revoluční jádro ČNR počítalo s tím, že rozhodující složkou povstání bude ozbrojený lid. Proto se od počátku snažilo paralyzovat činnost těch sil, které chtěly převrat provést v dohodě s nacisty nebo cestou nějakého provokačního dobrodružství. Toto úsilí bylo patrné již v svolání ČNR k obyvatelstvu před 5. květnem: „V hodině dvanácté, těsně před úplným osvobozením vlasti je třeba ještě více než kdy dříve, abyste měli všichni jasně před očima nutnost, cíl a smysl nekompromisního boje proti nacismu, abyste stáli v pevné bojové jednotě a abyste se právě proto nedali vprovokovat agenty gestapa nebo domácí reakce anebo oklamat a svěst samozvanými dobrodruhy s fašistickou a korupční minulostí... Odmítněte všechny pokusy o rozvrácení jednoty, všechny provokace, všechny manévry a sliby reakce, ba i pozdní s gestapem dohodnuté národní masky alibistů.“

Z bojů o rozhlas (Foto MMP)

Z bojů o rozhlas (Foto MMP)

Ačkoli ČNR vykonala v přípravě povstání v Praze mnoho pozitivního, zejména zásluhou komunisty Josefa Smrkovského, přesto se nestala orgánem, který by byl schopen plně zabezpečit dobrou přípravu ozbrojeného povstání pražského lidu. Její sílu oslabovala především skutečnost, že zakladatelé ČNR ve snaze, aby v ní bylo zachováno politické zastoupení podle příkladu košické vlády, přijali do ČNR i osoby, které nejen neměly za sebou žádnou skutečnou bojovou ilegální organizaci, ale také nechtěly být organizátory lidového ozbrojeného boje. Proto nemohla být ČNR vyhraněně revolučním orgánem, jaký náš osvobozenecký zápas v té době potřeboval, a proto ani nemohla být skutečným centrem a hlavou povstání.

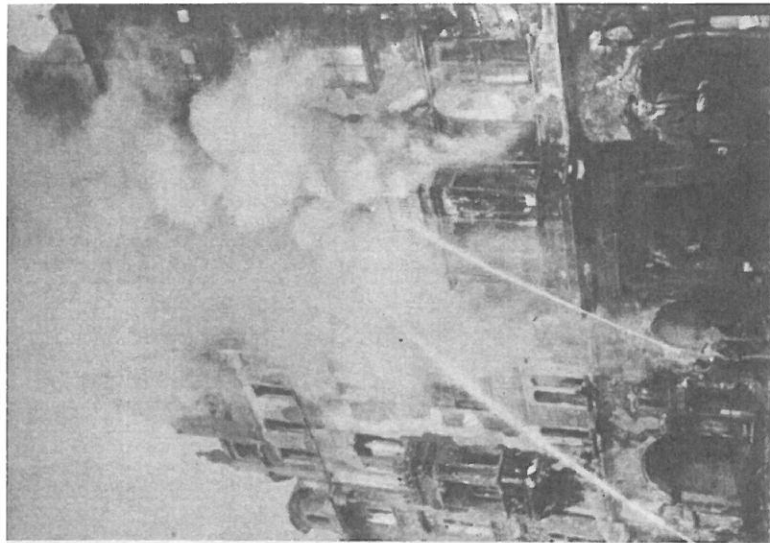

Zatímco se bojovníci v pražských ulicích snaží využít noci ke zpevnění své bojové organizace i povstaleckého zázemí, vyvíjejí některé „povstalecké“ síly, především důstojníci, snahu zastavit ozbrojený lid a vejít v jednáni s nacistickými předáky o zastavení či přerušeni palby, o klidu zbraní apod. Své jednáni odůvodňují tím, že je třeba získat čas a vyhnout se obětem, zabránit esesáckému teroru a zničení Prahy apod. Zprávy o těchto jednáních pronikají i do vysílání povstalecké vysílanky, nebezpečně dezorientují bojující a snižují jejich bojovou morálku. Posilu přináší jen bojová výzva vysíláče Hlasu svobody na vlně 455 m, který se poprvé ozval ve večerních hodinách 5. května. Volal obyvatelstvo středních Čech, aby šlo na pomoc Pražskému povstání a znemožnilo nacistickým posilám táhnout na Prahu, a vyzýval pražské dělnictvo k bojové pohotovosti.

V noci na 6. května se v boji o Prahu objevil nový prvek: barikády. Některé vyrostly z iniciativy bojovníků, většinou však na výzvu České národní rady. Měly významný úkol: izolovat síly nacistů uvnitř města a připravit Prahu jako celek k obraně proti útoku hitlerovských jednotek zvencí. Současně se stavěly záseky a překážky na silnicích a železnicích v okolí Prahy.

Mobilizace ke stavbě barikád byla největší posilou boje pražských vlastenců. Od půlnoci do rána 6. května se Praha proměnila v město barikád. Pražané, muži i ženy, mladá i staří, snažší nádoby, cihly, kameny, nábytek, vozy, trhají dlažbu, kácí stromy, sloupky, ohrady, převrací tramvaje, autobusy, železniční vagony i jiná vozidla s jediným cílem — zpevnit obranu svého města a pomoci v jeho boji proti nacistům.

Barikáda v Resslově ulici (Foto J. Zeman)

Hořící domy na Staroměstském náměstí (Foto MMP)

I při stavbě barikád byli v naprosté většině pracující lidé, dělníci a drobní zaměstnanci a celá akce byla nejlepším důkazem o lidovém a masovém charakteru protifašistického povstání: barikád bylo asi 1600, jejich budovatelů téměř 100 000. Ale největší význam barikád byl v tom, že vyjadřovaly vůli a odhodláni pražského lidu ubránit své město proti nacistům a posilovaly pocit sebedůvěry a vědomí jednoty a solidarity u pražského obyvatelstva. Z hlediska vojenského zesílily organizaci povstaleckých jednotek, zvýšily organizačtorskou úlohu národních výborů a znamenaly také přechod od taktiky útočné k taktice obranné. Stavba barikád posílila morálně i politicky bojující lid, ukázala se nejužitečnějším prostředkem k obraně proti útokům zvencí a dovedla vyrovnat nepoměr vojenské techniky bojujících stran.

V neděli 6. května ráno je již Praha plná barikád. Těžkou rukou napsaná hesla „Smrt okupantům“, „Jen přes naše mrtvolky“ jsou výrazem odhodláni jejich obránců položit v boji i život. Propaganda nacistů se snaží jejich sílu oslabit výhrůžkami i provokačními zprávami, ale jejich opravdové úmysly dobře prozrazuje stahování jednotek SS k Praze. Z jihu postupují dvěma proudy — západně a východně od Vltavy a dostávají se až na Zbraslav. Také divize Wiking, která se stahovala od Milovic, šla dvěma proudy. Jejich předvoje jsou ráno 6. května ve Staré Boleslavi a v Jirnech. Jednotky esesácké 2. pancéřové divize Das Reich přicházejí odpoledne do Klecán. Do večera nacistické jednotky obsazují Chabry, Kobylisy, Kbely, pankráckou vozovnu a Jezerku, Kunratický les, Nové Dvory, Krčský les a západní Krč a postupují až k Modřanům. Všude je zastavují nebo zdržují obránci barikád.

Povstalecké skupiny bojují současně proti silám nacistů uvnitř města — u motolské vozovny, na Letné, na Smíchově, u Pražácký na Žižkově, na vrchu Vítkově, u budovy rozhlasu, u hlavní pošty v Jindřišské ulici, na náměstí Jiřího z Lobkovic (V. I. Čapajeva), u Kanoldky, v Hostivaři, v Zahradním Městě, ve Strašnicích, v Podbabě, u bubenečského nádraží, ve Vokovicích, v Břevnově i na mnoha jiných místech. Po celou neděli ostřeje nacistické dělostřelectvo Prahu z Petřina a z Letenské pláně a jednotlivá letadla provádějí na město nálety. Ale k mohutnému leteckému úderu nedochází — okupační armáda již nemá k němu dost sil ani prostředků.

6. května se nacistům Pražské povstání likvidovat nepodařilo. Očekávají, že se jim to podaří 7. května. Nacistické jednotky útočí třemi směry: ze severu z Kobylis na Libeň, ze severovýchodu ze Kbel na Vysočany a Karlín a z jihu z Krče na Pankrác a Michli. Do boje zasahuje dělostřelectvo a tanky. Přesto je odpor barikád těžkou překážkou. Největší boj byl veden u Trojského mostu (Barikádníků), kde odpor obránců je zlomen teprve k večeru. Ani největší hrdinství pražských bojovníků však nemůže zastavit nacistické jednotky vyzbrojené těžkými zbraněmi a postupující ze severu a severovýchodu. Praha ztrácí Libeň, Střížkov, Prosek, Vysočany, Karlín, Hrdlořezy a další části. Také jižní proud nacistických jednotek proniká přes odpor obránců a obsazuje Lhotku, Krč, Pankrác, Podolí, Braník, Zličov. Během 7. května zasahují do boje o Prahu i jednotky tzv. Vlasovy armády, zejména na Vinohradech, na Smíchově, v Košířích, v Ruzyni, v Jinonicích a na Bílé Hoře. Také uvnitř města pokračují těžké boje. Situace obránců se zhoršuje i vytrvalým dělostřeleckým a leteckým bombardováním.

Nacistický tlak na Prahu se třetího dne povstání podstatně zvýšil a byl také úspěšnější. Ale spojenci byli nedomohli, protože se jim nepodařilo prorazit obranu Holešovic a Letné a spojit se s nejsilnějšími oddíly pražské posádky na Hradčanech a v Dejvicích.

Při všech svých akcích užívali nacisté nebrutálnějších prostředků a na mnoha místech nevítežily jejich těžké zbraně, ale teror, krutost, taktika hrůzy. Statečnost a hrdinství pražských barikádníků zastavují jejich tanky, drží se zejména na Trojském mostě, okolo Pražácký, na Pankráci a v Libni. Proto nacisté sahají k jiným prostředkům. Zajímají obyvatelstvo, muže, ženy i děti a ženu je proti barikádám. Vědí, že český bojovník nebude střílet do těl českých občanů. Jinde si počínají ještě hrůzněji. Vyhánějí lidi z domu, ženu je před tanky, bezbranné s bílým praporem, nutí je k odstraňování barikád a nakonec je střílejí. A vraždy civilního obyvatelstva pokračují. Jejich hrůzu ukazuje případ obyvatel domu čp. 255 v Úsocké ulici (dnes Oběti 6. května): esesmani vnikli do sklepa domu, postříleli 37 osob, z toho 10 dětí ve věku od šesti do patnácti let a 13 žen, z nich dvě těhotné. Umírající dobíjeli pažbami a olupovali je.

Na druhé straně barikád, na straně pražských bojovníků, se projevují nejkrásnější lidské vlastnosti a city. Je to především lidové hrdinství. Své hrdiny mají všechna pražská bojiště. Jsou mezi nimi hlavně dělníci z pražských továren, z Letňan, Vysočan, Libně, Jinonic, Strašnic. S nimi pak železničáři a dopravci. K největším hrdinům náleží především mládež. Předností povstaleckého tábora je i velmi dobře zorganizovaná zdravotnická služba a spolehlivá opora v „týlových jednotkách“, zejména v národních výbořech. A mimořádnou silou jim dodává solidarita pracujících, solidarita protifašistických bojovníků.

Přestože v průběhu 7. května se v Praze objevuje „psychóza ústupu“, zůstávají tito lidové hrdinové na svých stanovištích. A i když se počet barikád zmenšuje, i když proflidly řady barikádníků, jejich obránci nejsou ochotni ustoupit. Nezmenšila se velikost protifašistické myšlenky, pro kterou bojují. Jejich odvahu a odhodlání upevňují někteří vnější činitelé, kteří podstatně ovlivňují celou politickou a bojovou situaci. Prvním z těchto činitelů byl český venkov. Pražskému povstání pomáhal přímo i nepřítom. Neptímou pomoci českého venkova byl boj proti nacistům na celém okupovaném území, který vybuchuje všude plnou silou. Z ilegality vyšle národní výbory přejímají moc a vyhláší svobodnou republiku, internují zrádce a kolaboranty, na četných místech úspěšně bojují partyzánské oddíly. S tímto celonárodním bojem českého lidu proti okupantům těsně souviselo také Pražské povstání. Nebylo tedy jevem izolovaným a každý čin, který oslaboval moc nacistů kdekoli v okupované zemi, byl mu oporou a pomocí.

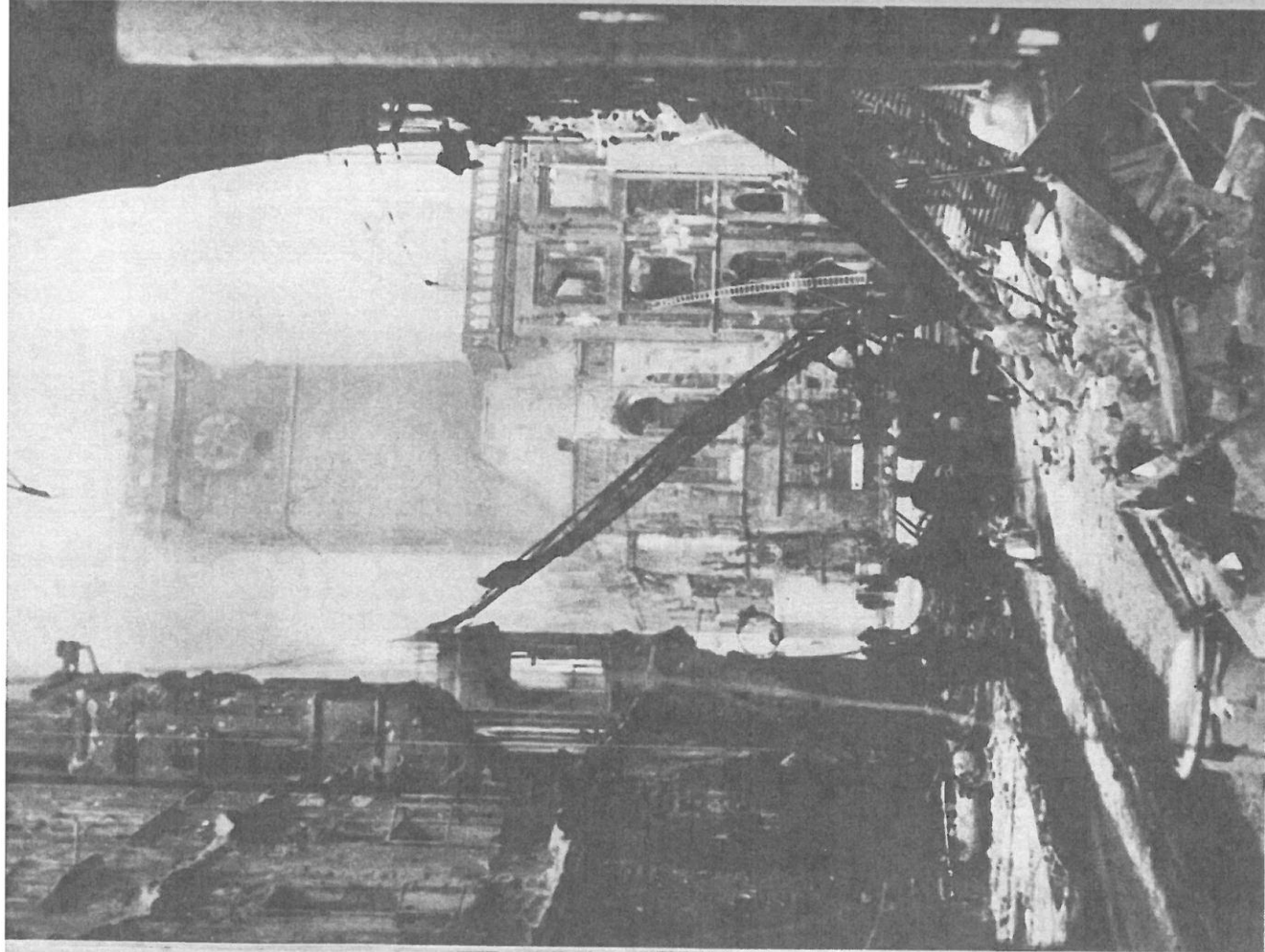

Oběti nacistického blesnění v Krči (Foto MMP)

Přímá pomoc českého venkova je daleko účinnější. Projevuje se různým způsobem: snahou zabránit postupu nacistických jednotek na Prahu, vysláním dobrovolníků k posílení obrany města a zásobováním bojujících léky, potravinami, zbraněmi. Pro boj Prahy mělo zvlášť velký význam vlastenecké úsilí obyvatel v pražském okolí zadržet nebo co nejdéle zdržet postup nacistických jednotek. Na mnoha místech stavějí lidé překážky a záseky, všude vyřazují z provozu železniční síť. Boje probíhají v celém okolí Prahy a bojující vlastenci v nich přínášejí krvavé oběti. Neméně významnou pomoci českého venkova Praze byly řady dobrovolníků, kteří přicházeli posílit boj Pražanů proti nacistům. Byli to lidé z Berouna, Jenče, Hostovic, Nučic, Kladna, Komárova, Jinců, Dobříše, Zdic, Hořovic, Kralup, Roztok. A přes zákaz americké armády přicházeli i lidé z Pizeňska a Rokycanska.

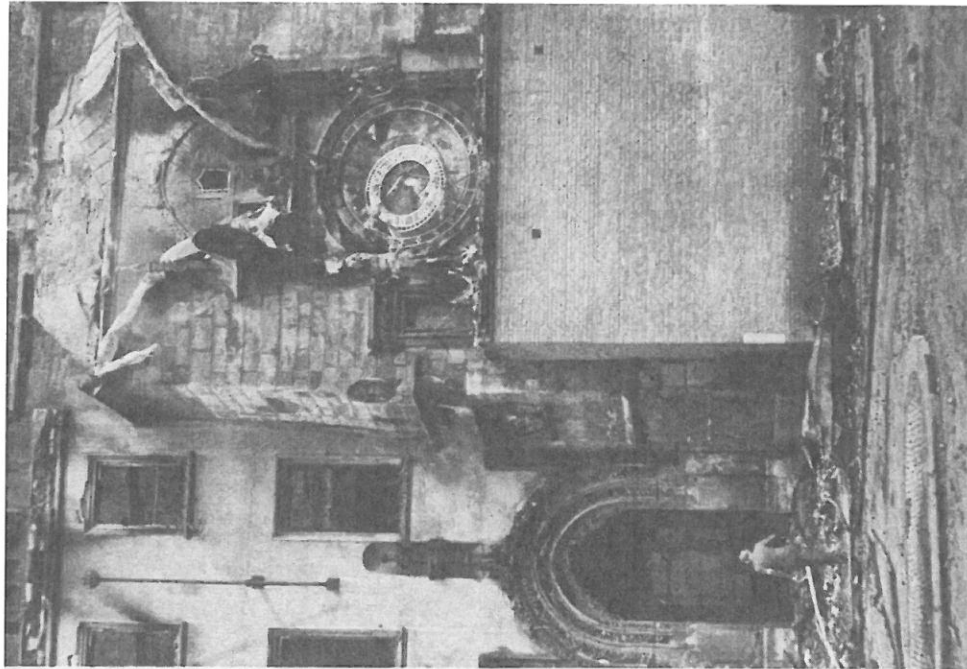
Největším a rozhodujícím činitelem, který pražským povstalcům pomáhal zvenci, byly bojeové úspěchy Sovětské armády, jež zahájila dne 6. května poslední etapu tzv. pražské operace. Hlavní úder vedla skupina vojsk I. ukrajinského frontu z prostoru severně od Drážďan; prolomila nacistickou obranu na celé frontě a přes únavu vojsk a jiné obtíže postupovala rychlostí 30–50 km za hodinu, aby byla v Praze co nejdříve. Tempo postupu Sovětské armády brání

Hořící Staroměstská radnice (Foto J. Zeman)

636

Trosky staroměstského orloje (Foto J. Zeman)

nacistům zaujmout organizovanou obranu v pohraničních horách, a tak pravé křídlo I. ukrajinského frontu rychle proniká na území Československa a osvobozuje první česká města. Současně postupovala směrem na Prahu vojska II. a IV. ukrajinského frontu. Postupem sovětských vojsk je likvidována poslední organizovaná obrana nacistických vojsk — Schörnerova skupina. To však zástupci armád protihitlerovské koalice již podepsali spolu s generálem Jodlem, vyjednávatelem nacistického velení, akt o bezpodmínečné kapitulaci.

Noc na 8. května byla v Praze velmi těžká. Nacisté obsazovali další území a čekaly se nové útoky. Obránci města volali o pomoc, zbraně a posily; na barikádách zůstávali ti nejstatečnější. Proti poráženecké náladě bojuje povstalecký vyslaň a také velitelství Bartoš vyzývá jednotky, aby pokračovaly v boji a vyrvaly v něm až do vítězství.

637

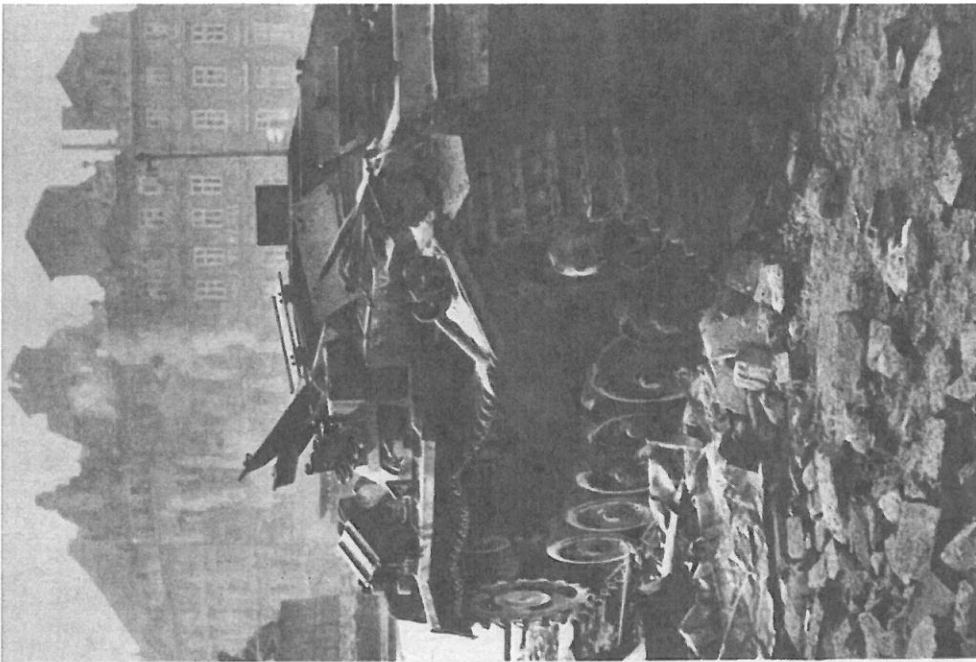
Před půlnocí zaznělo z rozhlasu provolání ČNR připravené revolučními komunistickými členy tohoto orgánu. Toto provolání, nejvášnivější politický dokument ze dnů Pražského povstání, promluvívalo v pravý okamžik a promluvívalo správně. Obrací se k lidu, k dělnické třídě, vychází z lidových tužeb a formuluje jasně a správně cíle povstání i úkoly v současné situaci: „Dnes v noci nechť všichni muži, nechť všechny ženy, chlápci i děvčata postaví ještě více a ještě větší barikády, kterými nepromíknou žádné tanky, které neprobije žádný granát, přes které se nedostane žádný německý fašistický bandita. Soudruzi, dělníci, pracující lidé i vy, dělnické ženy z barikád! Naše povstání, naše revoluce je především věcí nás dělníků. Víme, za co bojujeme. Víme, za co umíráme. Nejen za svobodu svého národa, nýbrž i za naše osvobození sociální. Nová, svobodná republika, která se rodí a je křtlena naší prolitou krví, bude republikou nás, republikou bojujících lidí. My v ní budeme vládnout, my v ní budeme hospodařit.“

Té noci vystupuje také velmi ostré základní rozpor mezi revolučními a nerevolučními silami Pražského povstání. Jednou z hlavních příčin byly zásahy americké armády do povstání. Její představitelé přijíždějí na území Prahy ne jako pomocníci lidového hnutí, ale jako pomocníci kompromisního řešení. Tak objektivně pomáhají všem kapitulantským silám a tendencím. A výsledkem jejich činnosti je i nabídka bezpodmínečné kapitulace, kterou učinil nacistický velitel v Čechách generál Toussaint a kterou také ČNR přijala přes odpor jejich revolučních členů, kteří namítají, že nelze projednávat Toussaintovu kapitulaci bez zástupců spojeneckých vojsk, a navrhuji jednání o kapitulaci odložit.

Od rána 8. května byla Praha dějištěm těžkých bojů. Nacisté útočí na Pankrácí a v Michli a druhý útok vedou z Karlína do středu města. Současně posádka z právnické fakulty provádí nápor na Staroměstské náměstí, kde dochází k nejostřejšímu boji od počátku povstání. Nacistické tanky tu zapalují památnou Staroměstskou radnici a domy na jižní straně náměstí. Také v Celetné ulici hoří několik domů. Ostré boje jsou i v ostatních částech města, zejména u žižkovské Pražáčky, na křižovatce U Bulhara, u strašnické výsílky na Vackově, někde však v průběhu dopoledne již nacisté opouštějí některé objekty. Útočné akce nacistů doprovází letecké i dělostřelecké bombardování, na řadě míst vznikají požáry. Kromě domů na Staroměstském náměstí a v jeho okolí hoří domy na Václavském náměstí a v přílehlých ulicích, na Pankrácí i jinde. Na pražských barikádách se počet obránců značně snížil. Povstalecký vysílač je posiluje, znovu volá ke kázní, pohotovosti, k upevňování barikád. Na mnoha místech se však vyjednává s nacistickými oddíly, které mají jedinou snahu — promíknout na západ, k americké armádě. Bylo jim jasné, že tato armáda již do Prahy nepřijde, i to, že cesta na západ bude každou chvíli odříznuta.

A tato myšlenka přivedla také generála Toussainta do sídla ČNR, aby tu sjednal podmínky pro kapitulaci. Před 16. hodinou dosáhl dohody o volném odchodu nacistické armády na západ. Slova „skončeno a podepsáno“ na této dohodě nemohla znamenat, že povstání je poraženo; vždyť po podpisu aktu byly pražské ulice ještě živější, české orgány vyvíjely na mnoha místech svobodně svou činnost a české povstalecké jednotky obsazovaly vojenské objekty opuštěné německou posádkou. Dohoda z 8. května však nebyla ani kapitulací nacistických vojsk, byla to jen a jen dohoda o volném odchodu nacistické armády. Byla to dohoda, kterou právě německé okupační jednotky potřebovaly, neboť o svém odchodu na západ již nebyly schopny rozhodnout samy tak, že by povstání utopily v krvi; vojenská situace již byla velmi nebezpečná, protože sovětské tanky nesměřovaly jen ku Praze, ale od severu k jihu a každé zdržení s pražskými povstanci znamenalo ztrátu času v té chvíli tak drahocenného.

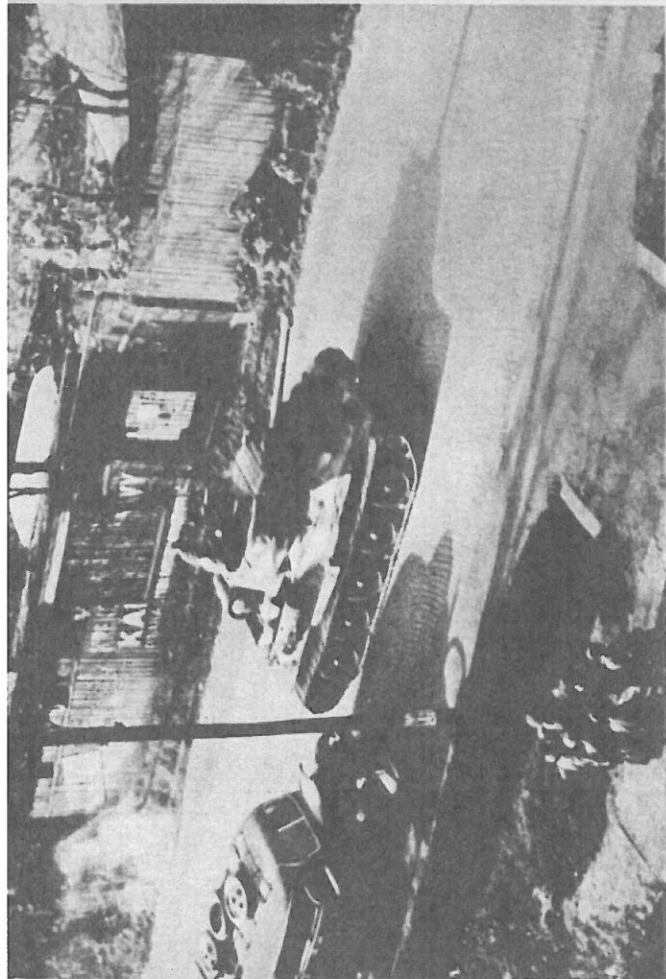
Tato dohoda, která umožnila nacistickým vojskům odchod na západ a unik před postupující Sovětskou armádou, byla z vojenského a politického hlediska jednou z největších chyb ČNR, která vážně poškodila morální politický i vojenský výsledek Pražského povstání. Z hlediska základního cíle tohoto protifašistického povstání to byla polovičatost, kompromis, který zradil záruky osvobozeného boje a ve kterém zvítězilo dlouhotrvající úsilí kompromisistických kapitulantských sil v českém táboře. „Kapitulace“ německé posádky byla jen jakýmsi „neutrálním“ řešením, důležitým vítězstvím protirevolučních sil a současně důležitou porážkou sil revolučních.

Znižený nacistický tank na Staroměstském náměstí (Foto J. Zeman)

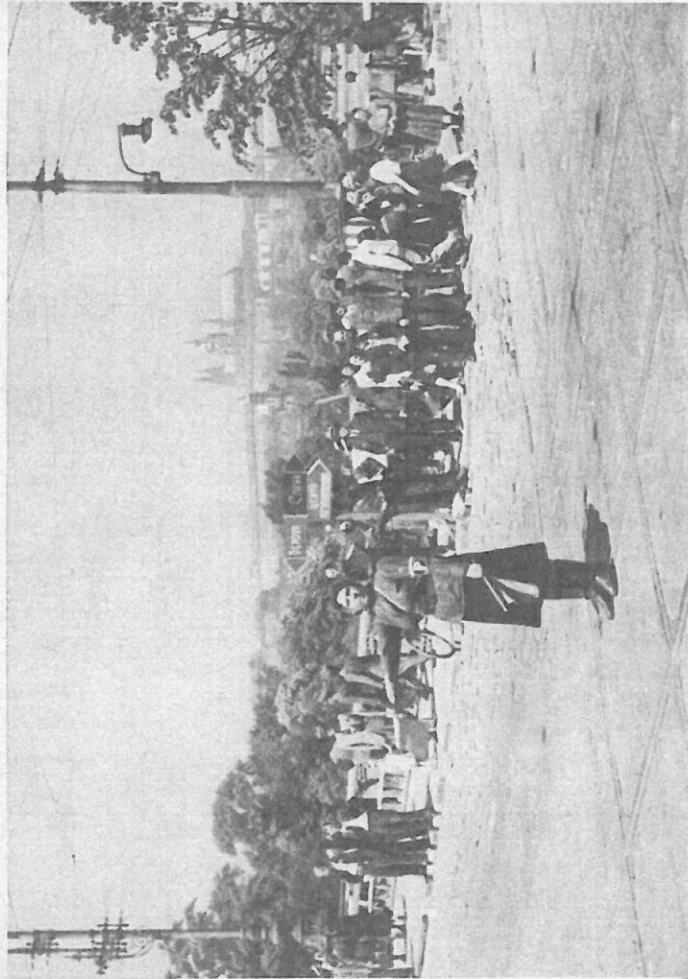
Jak tato dohoda byla přijímána některými „vojenskými“ veliteli v Praze, svědčí rozkaz velitelství okruhu Studánka na Letné: „Do 18.45 hod. musíte mít odstraněny překážky pro průjezd nejtěžších vozidel, asi 4 m v šíři. Do 19.00 hod. musí být veškeré obyvatelstvo doma, zavřena okna a domy. Veškeré jednotky, které překážky hájily, stáhnou se od Trojského mostu a všech barikád až po elektrárnu a až do nádraží Bubny. Jednotky včetně elektrárny až po Petschkovou vilu s veliteli až na konec našeho úseku a všechny ostatní stáhnou se na mě SV do školy ve Vínarské ulici. Policiejí revír v Holešovicích a na Letné zabezpečí provedení rozkazu, to je uzavření domů, procházení trati, aby se obyvatelstvo nezdržovalo na cestách, zavřelo okna a bezpodmínečně bylo v krytech. Upozorňuji a žádám každého, aby nepadl ani jeden výstřel a aby během pochodu nebylo vojsko uráženo, protože v tom připadá by byl konec Holešovic“

Sovětské tanky v Praze (Foto MMP)

Na křižovatce u Národního divadla 9. května 1945 (Foto J. Zeman)

a Letné, popřípadě i celé Prahy! Průchody v barikádách byly vytvořeny velmi rychle. Jeden z nacistických důstojníků si tuto práci pochvaloval: „Schöne Arbeit, schöne Arbeit!“

Tak však byla kapitulace chápána jen na několika místech, ale jinde trvaly boje dále. Také nacisté neskončili boj a po odchodu hlavních sil pokračují nacistická hnízda v bojových akcích. Je to zejména posádka Kadetky a Vojenského technického leteckého ústavu v Dejvicích, posádka v Petschkově paláci a nacistické síly, jež pronikaly do Prahy z jihu a jihovýchodu. Proto se hlavním bojištěm stal Pankrác, Michle a prostor Zličova a Žvahova. Dohodu s nacisty neuznávají na mnoha místech ani pražští barikádníci. Likvidují německou posádku u břevnovského kláštera; na barikádě v ulici Na Sekerece v Dejvicích odmítají uvolnit průchod německým oddílům.

Boj tedy pokračuje na obou stranách barikád. Trvá i poslední noc na 9. května. I nyní planou v Praze požáry, ulicemi zní střelba a nacisté dále drancují a vraždí. Zákeřné kulky zabíjejí české vlastence. A lidé čekají další řádění. Nikdo z bojovníků ještě netuší, že se k městu blíží osvoboditel – Sovětská armáda.

Tanky Sovětské armády ujely tu noc stovky kilometrů; 9. května ke 4. hodině ráno přijel první k hranicím Prahy, do Liboce. A pak již přijíždí nekonečné proudy. Likvidují poslední hnízda nacistického odporu na Letné, u Kadetky, u Prašného mostu, u dejvického nádraží, u Královské obory a k 8. hodině jsou již ve středu města. A během dne očisťují Prahu od zbytků nacistických jednotek.

Osvobození Prahy bylo poslední operací Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce, bylo i poslední etapou Pražského povstání. Jím skončila druhá světová válka. Byl to velký den pro všechny pražský lid. Přišel po čtyřech dnech naplněných těžkým bojem a oprávněnými pocity obavy před terorem nacistů. Sovětská armáda vstoupila do Prahy po legendárním pocho-

Sbratření (Foto K. Hájek)

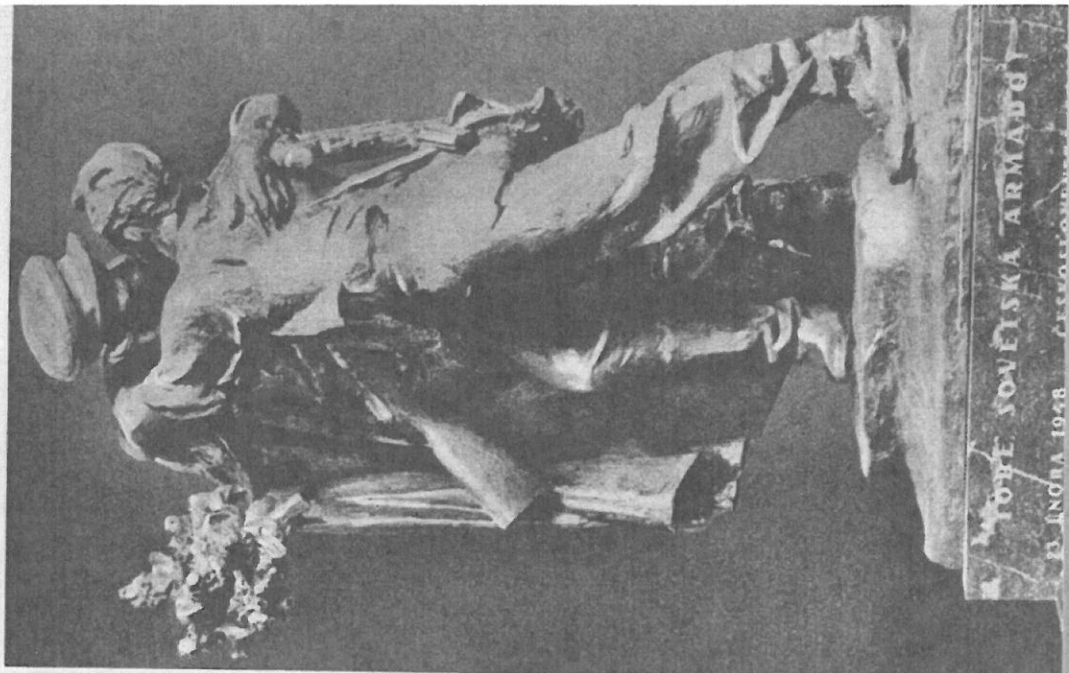

du jako přímý spojenec lidového revolučního boje. Proto ji Pražané vítají s nadšením a láskou. Proto zaprášžené vojáky srdečně objímají a přijímají je s otevřenou náručí. Vždyť jen jim děkují, že Praha byla zachráněna a že spravedlivý boj proti nacistům byl dobojován vítězně.

A toho dne zní z rozhlasu: „Veškerá práva a moc v obcích, městech a továrnách a podnicích všeho druhu přechází na národní výbory. Veškerá moc a práva musí být vykonávána v duchu programu prvé domácí vlády Národní fronty.“

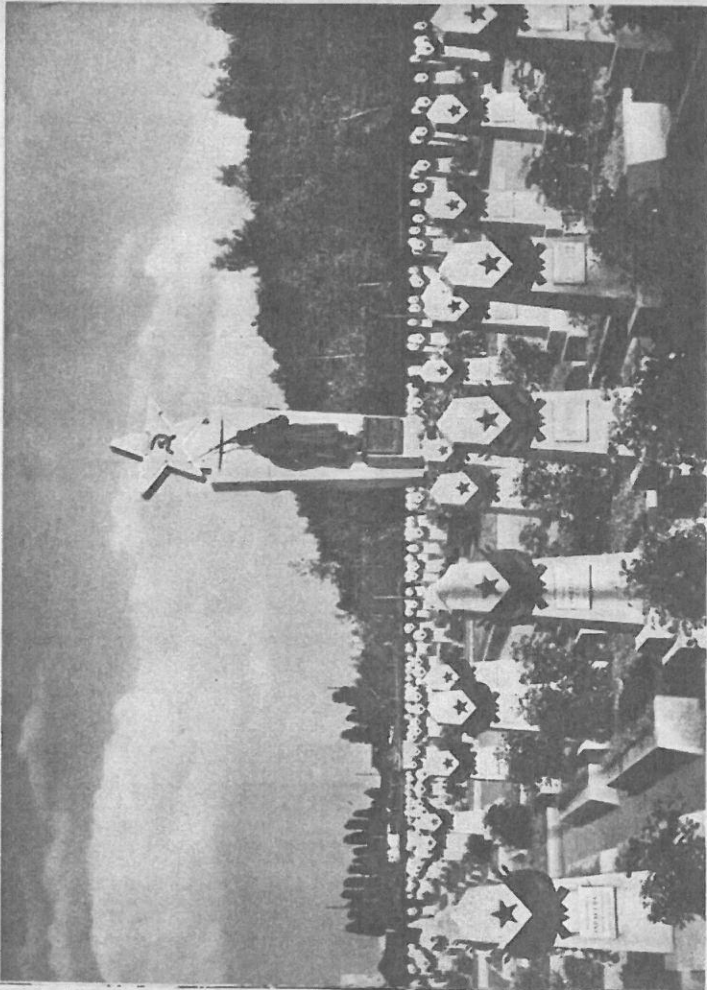
Význam Pražského povstání spočíval v tom, že vzplanulo i zvitězilo v našem hlavním městě, centru země, i v tom, že to byl boj poslední, rozhodující a největší. Vždyť za jeho vítězství obětovalo život 436 vojáků a důstojníků Sovětské armády a 1961 českých vlastenců. A krev těchto hrdinů, společně prolitá v pražských ulicích 9. května, v posledních minutách druhé světové války, v době, kdy celý svět oslavoval vítězství nad fašismem, zocelila pouta, jež spojovala lid Československa s lidem Sovětského svazu, a zpečetila jejich odvážek přátelství.

*Karel Pokorný: Sbratření,
bronz (1948)*

Osvoboditelé (Foto J. Zeman)

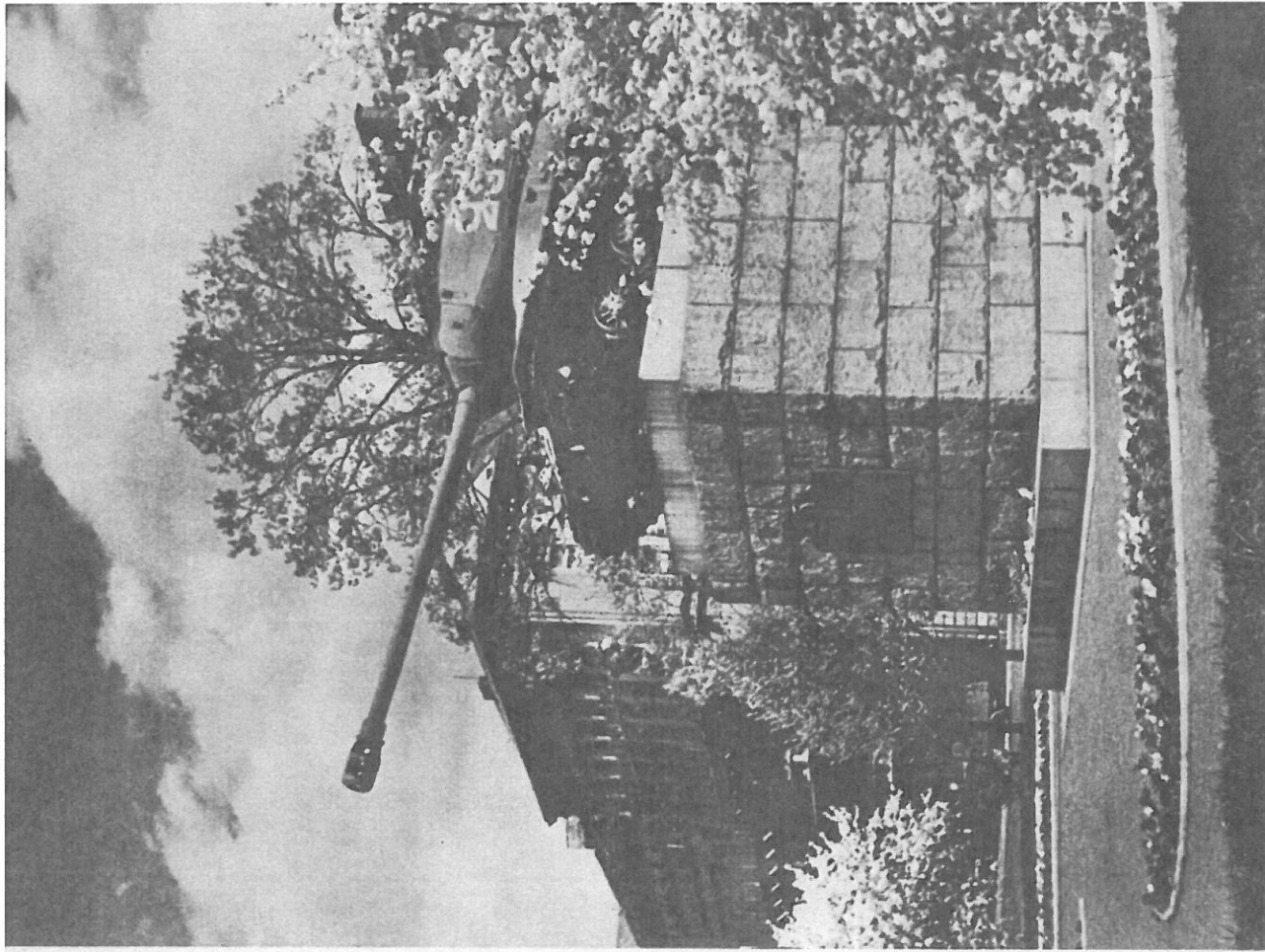

Hřbitov padlých rudoarmejců na Olšanech (Foto J. Zeman)

Tak cítil všechen pražský lid, to si také uvědomovali sovětští vojáci. Spisovatel Boris Polevoj, který pfiistál jako válečný zpravodaj v Praze na Strahově 9. května v 8 hodin ráno, ve své první reportáži z Prahy píše: „U šedivé budovy rozhlasového studia jsme vystoupili z auta. Několik barikád křížilo všechny sousední ulice. Dláždice byly vyrvány, všude okolo se válely nábojnice, zdivo, rozbité sklo. Na jedné z barikád jsme uviděli smutný výjev. U převráceného nákladního vozu leželo tělo děvčete s překrásným obličejem, jejíž nezměnila ani smrt. Leželo tu s rukou za zády a v té ruce drželo granát, vyrobený z konzervové plechovky. A hned vedle ní s rukama široce rozpaženými ležel na zádech bohatýrský tankista Rudé armády, kterého srazil rána do čela ztejmě v tu chvíli, kdy přišel na pomoc děvčátku. Leželi tu, hlava vedle hlavy, obklopeni zmlklým davem jako symbol bratrství lidu sovětského a československého, bratrství, zpečetěného společně prolitou krví.“

Pražské povstání uvedlo do pohybu za revolučním cílem lidový prvek našeho národního života, posílilo demokratické rysy národního vědomí a očistilo tak velké hodnoty, jako je vlastenectví a láska k svobodě a k státní samostatnosti, od všeho balastu, kterým je zahrnula buržoazie. O síle Pražského povstání svědčí to, že v bojích padlo nebo nacisty bylo zavražděno téměř dva tisíce lidí, že bojových akcí na barikádách a v různých srážkách s nacisty se zúčastnilo

Na památku osvobození (Foto Karel Hájek)

na třicet tisíc českých lidí, především dělníků a mládeže, a že více než sto tisíc Pražanů pomáhalo při stavbě barikád.

Neméně významné bylo, že si v Pražském povstání pracující lidé uvědomili jako nikdy předtím sílu své jednoty a solidarity, že demokratismus, krásný rys českého národního charakteru, tak byl ve správném směru posílen a dostal hlubší, revoluční obsah, a konečně že se náš lid jako nikdy dříve přesvědčil o nutnosti společné cesty s lidem sovětským.

Tím pražský bojující lid jasně vyznačil svou sounáležitost s protifašistickým bojem evropských národů. Jeho hrdinný boj o Prahu ve dnech 5. – 9. května 1945 byl jednou ze slavných stránek evropského zápasu proti fašismu, byl nejlepším výrazem touhy jednou provždy tuto nejbestialnější formu imperialistické vlády likvidovat.

